This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

DE
VERA THEOPHRASTEORUM CHARACTERUM
INDOLE ET GENUINA FORMA
EX
ARISTOTELICA RATIONE REPETENDA.

C. Zell. De vera Theophrasteorum

CAROLUS ZELL,
GRAECARUM LATINARUMQUE LITERARUM PROF. P. O.
ORDINIS PHILOSOPHORUM DECANUS.

FRIBURGI,
TYPIS F. X. KERKENMAYER.
MDCCCXXIII.

600047737Y

bendi opportunitate mihi videbatur, eam ipsam materiam commentandi sumere. Conferamus nos igitur ad illa praeclara doctissimi philosophi monumenta, ad quae quotiescunque accesseris, nunquam sine uberrimis utilitatis et delectationis fructibus recedes, atque diligenter colligamus, quidquid inde ad meliorem hujus elegantissimi libelli intellectum redundet. Ut autem harum pagellarum conditio fert potiora tantum eligemus et duntaxat causam quasi conjiciemus, posthac aliquando, si tanti videbitur, justa et pleniore oratione eandem quaestionem pertractaturi, in quo quidem opere si accesserit accuratior Atticae vivendi et loquendi consuetudinis observatio, quae non pauca suppeditabit ab interpretibus adhuc omissa, et probabilis explicatio insignis illius inter codices discrepantiae, non parum erit hic locus a nobis purgatus et expolitus. Sed ut ordine et ratione disputatio procedat, paulo altius res erit repetenda.

Plato et Aristoteles, duo praestantissima philosophiae inter Graecos lumina, ut in pluribus sunt consimiles, ita hoc maxime inter se differunt, quod diversis itineribus ad summam in philosophia laudem contenderunt. Alter enim, quamvis vitae usus non ignarus et morum tam sagax observator, ut nemo praestantissimus poeta unquam verius et elegantius ipso diversa hominum ingenia et consuetudines expresserit, tamen plerumque divini sui ingenii nisu sublimis evolat, in iisque partibus lubentissime immoratur, ubi pura mente licet contemplari rerum origines, causas et naturas omni terrena faece despumata, indeque et disserendi rationes petit et verum etiam omniafere praecepta vivendi. In omnia alia abiit Aristoteles, qui ut et ipse ad ardua et altissima quaevis mentis aciem direxit, ita non contentus universas rerum causas et genera complecti, ad accuratam rerum singularum perscrutationem descendit et principiorum, quae mente solum percipiuntur, simplicitatem cum infinita singularum rerum multitudine conjunxit. Inde provenit illa uberrima eruditionis copia, quam nescio, an maxime in ejus scriptis admireris, si memineris, non potuisse ab eo comparari, ut nunc fere fit, umbratili quadam et sellularia diligentia et in libris conterendis assiduitate, sed tantum non omnia, quae profert ex hac immensa naturae et humanarum rerum universitate, ipse primus observavit, introspexit, excussit. Itaque omnino nihil inveneris, cujus quidem ejus aetas aliquam saltem notitiam habere potuit, de quo non cogitaverit, non scripserit, vel minutissima quaeque tam curiosa diligentia persecutus, ut nemo unquam melius duas difficillimas res conjunxerit, disserendi acumen rerum genera et causas uno quasi vinculo complectens, et multiplicis eruditionis in omnes

bet, etsi in luculentissimo commentario plane est admirabilis, hanc quidem quaestionem de universa characterum indole, auctore et germana forma non tam perpolivit, quam adumbravit. Cujus quidem vestigia si seriores pressius sequi maluissent, nos fortasse hac opera, quam nunc suscepturi sumus, supersedere possemus. Victorius, Muretus, alii ejus aetatis viri doctissimi haud semel significarunt, spurium sibi libellum videri et Theophrasto non satis dignum, rationes autem addiderunt aut nullas aut parum firmas, ita, ut accuratior et in omnes partes patens quaestionis tractatio a nemine eorum instituta esse videatur. Ne potuit quidem satis plene a quoquam fieri, antequam codex ille Palatinus inventus erat et excussus, cujus additamenta et lectionis varietates magni sunt in hac lite diiudicanda momenti. Post hanc novorum subsidiorum accessionem poterat utique exspectari in hoc praesertim criticae artis fervore exstiturum aliquem, qui causam tam diu et diverse agitatam cum ea cura et diligentia, qua par est, cognosceret et iudicium tandem ferret, quo acquiescere possimus. Desideratur tamen hodieque talis sive iudex libelli sive patronus. Hottingerus enim, Beckius, Sonntagius, Schneiderus, Coraius, alii, qui nostra aetate ejusdem γνησιότητα aut impugnarunt aut defenderunt, nonnulla quidem attulerunt plus minus ingeniose excogitata, sed omnino attigerunt tantummodo opus aut profligarunt, non perfecerunt. Neque Astius in disputatione de horum characterum ingenio probabilique origine editioni suae praemissa intelligenti existimatori usquequaque satisfacere potest, qui dum artis praecepta de philosophica, poetica, mimica morum descriptione inculcat, ad eorumque leges hunc libellum exigit, mihi quidem ut de nonnullis, quae ad causam pertinent, utiliter et acute monuisse, ita omnino non satis tutam et profuturam rationem ingressus esse videtur. Quod vero maxime mireris nemo omnium Theophrasteas morum notationes cum Aristotelica ratione contulit plena et accurata comparatione eo consilio instituta, ut exputaret, quid inde de universa libelli indole colligi posset. Nam singula ejusdem loca jam Casaubonus hac ipsa comparatione multa luce perfudit, sed de tota operis ratione et oratione e Peripateticorum fontibus repetenda tantum significavit et viam quasi monstravit. Quam utinam calcare sequentibus interpretibus et criticis libuisset. Ego enim sic statuo, cum satis constet Theophrastum pressisse praeceptoris sui vestigia, ante omnia ei, qui hanc causam cognoscendam et dirimendam susceperit, ad Aristetelis potissimum philosophiam esse redeundum, cum eaque universa, tum iis praecipue partibus, quae ad vitam et mores pertinent, libelli nostri consilium et tractationem prudenter et accurate esse contendendam. Quapropter non alienum in hac scri-

bendi opportunitate mihi videbatur, eam ipsam materiam commentandi sumere. Conferamus nos igitur ad illa praeclara doctissimi philosophi monumenta, ad quae quotiescunque accesseris, nunquam sine uberrimis utilitatis et delectationis fructibus recedes, atque diligenter colligamus, quidquid inde ad meliorem hujus elegantissimi libelli intellectum redundet. Ut autem harum pagellarum conditio fert potiora tantum eligemus et duntaxat causam quasi conjiciemus, posthac aliquando, si tanti videbitur, justa et pleniore oratione eandem quaestionem pertractaturi, in quo quidem opere si accesserit accuratior Atticae vivendi et loquendi consuetudinis observatio, quae non pauca suppeditabit ab interpretibus adhuc omissa, et probabilis explicatio insignis illius inter codices discrepantiae, non parum erit hic locus a nobis purgatus et expolitus. Sed ut ordine et ratione disputatio procedat, paulo altius res erit repetenda.

Plato et Aristoteles, duo praestantissima philosophiae inter Graecos lumina, ut in pluribus sunt consimiles, ita hoc maxime inter se differunt, quod diversis itineribus ad summam in philosophia laudem contenderunt. Alter enim, quamvis vitae usus non ignarus et morum tam sagax observator, ut nemo praestantissimus poeta unquam verius et elegantius ipso diversa hominum ingenia et consuetudines expresserit, tamen plerumque divini sui ingenii nisu sublimis evolat, in iisque partibus lubentissime immoratur, ubi pura mente licet contemplari rerum origines, causas et naturas omni terrena faece despumata, indeque et disserendi rationes petit et verum etiam omniafere praecepta vivendi. In omnia alia abiit Aristoteles, qui ut et ipse ad ardua et altissima quaevis mentis aciem direxit, ita non contentus universas rerum causas et genera complecti, ad accuratam rerum singularum perscrutationem descendit et principiorum, quae mente solum percipiuntur, simplicitatem cum infinita singularum rerum multitudine conjunxit. Inde provenit illa uberrima eruditionis copia, quam nescio, an maxime in ejus scriptis admireris, si memineris, non potuisse ab eo comparari, ut nunc fere fit, umbratili quadam et sellularia diligentia et in libris conterendis assiduitate, sed tantum non omnia, quae profert ex hac immensa naturae et humanarum rerum universitate, ipse primus observavit, introspexit, excussit. Itaque omnino nihil inveneris, cujus quidem ejus aetas aliquam saltem notitiam habere potuit, de quo non cogitaverit, non scripserit, vel minutissima quaeque tam curiosa diligentia persecutus, ut nemo unquam melius duas difficillimas res conjunxerit, disserendi acumen rerum genera et causas uno quasi vinculo complectens, et multiplicis eruditionis in omnes

bet, etsi in luculentissimo commentario plane est admirabilis, hanc quidem quaestionem de universa characterum indole, auctore et germana forma non tam perpolivit, quam adumbravit. Cujus quidem vestigia si seriores pressius sequi maluissent, nos fortasse hac opera, quam nunc suscepturi sumus, supersedere possemus. Victorius, Muretus, alii ejus aetatis viri doctissimi haud semel significarunt, spurium sibi libellum videri et Theophrasto non satis dignum, rationes autem addiderunt aut nullas aut parum firmas, ita, ut accuratior et in omnes partes patens quaestionis tractatio a nemine eorum instituta esse videatur. Ne potuit quidem satis plene a quoquam fieri, antequam codex ille Palatinus inventus erat et excussus, cujus additamenta et lectionis varietates magni sunt in hac lite diiudicanda momenti. Post hanc novorum subsidiorum accessionem poterat utique exspectari in hoc praesertim criticae artis fervore exstiturum aliquem, qui causam tam diu et diverse agitatam cum ea cura et diligentia, qua par est, cognosceret et iudicium tandem ferret, quo acquiescere possimus. Desideratur tamen hodieque talis sive iudex libelli sive patronus. Hottingerus enim, Beckius, Sonntagius, Schneiderus, Coraius, alii, qui nostra aetate ejusdem γνησιότητα aut impugnarunt aut defenderunt, nonnulla quidem attulerunt plus minus ingeniose excogitata, sed omnino attigerunt tantummodo opus aut profligarunt, non perfecerunt. Neque Astius in disputatione de horum characterum ingenio probabilique origine editioni suae praemissa intelligenti existimatori usquequaque satisfacere potest, qui dum artis praecepta de philosophica, poetica, mimica morum descriptione inculcat, ad eorumque leges hunc libellum exigit, mihi quidem ut de nonnullis, quae ad causam pertinent, utiliter et acute monuisse, ita omnino non satis tutam et profuturam rationem ingressus esse videtur. Quod vero maxime mireris nemo omnium Theophrasteas morum notationes cum Aristotelica ratione contulit plena et accurata comparatione eo consilio instituta, ut exputaret, quid inde de universa libelli indole colligi posset. Nam singula ejusdem loca jam Casaubonus hac ipsa comparatione multa luce perfudit, sed de tota operis ratione et oratione e Peripateticorum fontibus repetenda tantum significavit et viam quasi monstravit. Quam utinam calcare sequentibus interpretibus et criticis libuisset. Ego enim sic statuo, cum satis constet Theophrastum pressisse praeceptoris sui vestigia, ante omnia ei, qui hanc causam cognoscendam et dirimendam susceperit, ad Aristetelis potissimum philosophiam esse redeundum, cum eaque universa, tum iis praecipue partibus, quae ad vitam et mores pertinent, libelli nostri consilium et tractationem prudenter et accurate esse contendendam. Quapropter non alienum in hac scri-

bendi opportunitate mihi videbatur, eam ipsam materiam commentandi sumere. Conferamus nos igitur ad illa praeclara doctissimi philosophi monumenta, ad quae quotiescunque accesseris, nunquam sine uberrimis utilitatis et delectationis fructibus recedes, atque diligenter colligamus, quidquid inde ad meliorem hujus elegantissimi libelli intellectum redundet. Ut autem harum pagellarum conditio fert potiora tantum eligemus et duntaxat causam quasi conjiciemus, posthac aliquando, si tanti videbitur, justa et pleniore oratione eandem quaestionem pertractaturi, in quo quidem opere si accesserit accuratior Atticae vivendi et loquendi consuetudinis observatio, quae non pauca suppeditabit ab interpretibus adhuc omissa, et probabilis explicatio insignis illius inter codices discrepantiae, non parum erit hic locus a nobis purgatus et expolitus. Sed ut ordine et ratione disputatio procedat, paulo altius res erit repetenda.

Plato et Aristoteles, duo praestantissima philosophiae inter Graecos lumina, ut in pluribus sunt consimiles, ita hoc maxime inter se differunt, quod diversis itineribus ad summam in philosophia laudem contenderunt. Alter enim, quamvis vitae usus non ignarus et morum tam sagax observator, ut nemo praestantissimus poeta unquam verius et elegantius ipso diversa hominum ingenia et consuetudines expresserit, tamen plerumque divini sui ingenii nisu sublimis evolat, in iisque partibus lubentissime immoratur, ubi pura mente licet contemplari rerum origines, causas et naturas omni terrena faece despumata, indeque et disserendi rationes petit et verum etiam omniafere praecepta vivendi. In omnia alia abiit Aristoteles, qui ut et ipse ad ardua et altissima quaevis mentis aciem direxit, ita non contentus universas rerum causas et genera complecti, ad accuratam rerum singularum perscrutationem descendit et principiorum, quae mente solum percipiuntur, simplicitatem cum infinita singularum rerum multitudine conjunxit. Inde provenit illa uberrima eruditionis copia, quam nescio, an maxime in ejus scriptis admireris, si memineris, non potuisse ab eo comparari, ut nunc fere fit, umbratili quadam et sellularia diligentia et in libris conterendis assiduitate, sed tantum non omnia, quae profert ex hac immensa naturae et humanarum rerum universitate, ipse primus observavit, introspexit, excussit. Itaque omnino nihil inveneris, cujus quidem ejus aetas aliquam saltem notitiam habere potuit, de quo non cogitaverit, non scripserit, vel minutissima quaeque tam curiosa diligentia persecutus, ut nemo unquam melius duas difficillimas res conjunxerit, disserendi acumen rerum genera et causas uno quasi vinculo complectens, et multiplicis eruditionis in omnes

Nic. 7, 5. ἕλκει τὸ ἱμάτιον ἵνα μὴ ποιήσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ ἀρεῖν λύπην· καὶ μιμούμενος τὸν κάμνοντα οὐκ οἴεται ἄθλιος εἶναι, ἀθλίῳ ὅμοιος ὤν. De magnanimo Ibid IV. 3, 34. καὶ κίνησις δὲ βραδεῖα τοῦ μεγαλοψύχου δοκεῖ εἶναι καὶ φωνὴ βαρεῖα καὶ λέξις στάσιμος. Praeter haec, quae adhuc a nobis allata sunt, unum etiam restat in hujus Aristotelei operis tractatione memoratu dignum. Nimirum inumerabiles in vita occurrunt virtutum et vitiorum gradus, quam maxime multiformes facies, atque incredibilis morum in utramque partem varietas; nominum et vocum, quibus sermonis consuetudo ad hanc sensuum multitudinem denotandam utitur, si cum rerum copia comparaveris, non suppar est abundantia. Qua inopia poetae quidem minus premuntur, qui imitatione sua homines ipsos eorumque mores et indolem exprimunt, non ad certa genera revocant. Plane alia res est in philosopho, qui si hanc infinitam humanarum naturarum et morum varietatem certis generibus distinguere, eaque rursus dispescere et dissecare velit, a copia aptarum vocum, quibus singula haec denominet, facile se destitutum et haud semel impeditum videat. Quod ipsum incommodum Aristoteles noster expertus est, quamvis ditissimae linguae peritissimus scriptor, non uno loco de hac sermonis inopia conquestus, ut Eth. Nic. II. 7, 3. IV. 6, 9. 7, 1. Itaque nonunquam vocabulorum significationes novare cogitur, quod in vocabuli ἀνεπιστήτου usu ab eo fieri videmus, Eth. Nic. II. 2, 7. ibique not, p. 65. Quae quidem res cur a me hoc loco non esset silentio praetermittenda, infra clarius patebit, ubi ad Theophrastum pervenerimus. Atque haec fere sunt saltem potiora, quae de Aristotelis in hoc genere consilio et tractandi ratione praecipue tenenda videntur. Iam ulterius progrediar, ubi eorum, quae adhuc disputata sunt, rationem subduxero. Est igitur haec eorum summa: Aristotelem diligentissimum esse morum et vitae observatorem, ad eorumque iteratam contemplationem pluribus de causis et ipsum saepe redire et alios manu quasi perducere; revocare quidem ad genera virtutum, vitiorum, morum varietates insigni acumine, in definitionibus vero singulorum non nimiam curam, neque scholasticam adhibere anxietatem; oratione uti nervosa, sententiarum densitate conspicua, brevi, adstricta, denique hunc in modum conformata, ut satis appareat, hoc potissimum a summo philosopho spectari, ut in his morum descriptionibus paucissimis verbis plurimas notas includat; postremum plura genera suis et propriis nominibus aut aegre aut omnino non ab eo potuisse designari.

lectu egregio, ita prorsus simplici et ab omni splendidiore sermonis ornatu et cultu quam longissime remoto. Nempe qui omnia et summa et minuta complexus infinitis rebus cognoscendis et perscrutandis se dedit, profecto eidem neque otium neque animus esse potuit orationis trahendae nedum comendae et lima ndae. Sed de hac quidem re etiam infra nonnulla dicturus sum. Nunc hoc maneat, Aristotelem necessario, nisi sui ipsius dissimilis evasurus esset, curiosum et acrem morum et vitae consuetudinis exstitisse spectatorem et observatorem. Habuit autem triplicem quasi viam, qua ex sua philosophandi ratione ad hanc morum contemplationem perduceretur, primam cum de virtutibus et vitiis, de honesto et turpi, de finibus bonorum et malorum, alteram cum artis oratoriae praecepta traderet, tertiam cum civitatum instituta et consuetudines persequeretur. Quapropter hunc locum ab eo tractari videmus in libris ethicis, rhetoricis, politicis. De politicis quidem, quos novissime posui, conjici magis potest, quam demonstrari, cum illud opus, quod inprimis huc pertinet, singularum civitatum descriptiones continens interciderit. Sed siquis fragmenta ejusdem, et quae alii scriptores veteres de eo referunt, consideraverit, non tantum rerum publicarum conformationes et administrationes ibidem fuisse expositas, sed haud pauca quoque, quae ad populorum mores et vitae usum spectant inclusa fuisse conjiciet. De ethicis et rhetoricis cuique aditus patet, e quorum numero esti multa perierunt, inprimis Ethica Nicomachea et artis rhetoricae libri tres, qui hodieque supersunt, satis luculenter, qualem se Aristoteles in hoc genere praebuerit, nobis declarant. Nam in arte oratoria cum probe perspexisset jejunarum formularum et inopum praeceptorum nullum esse fructum, nisi accesserit multiplex rerum et hominum usus, et frustra animos persuadendo aut commovendo ad suam sententiam tracturum, nisi qui animorum habitus, affectus, formas, morumque et vitae consuetudinem explorata habuerit, dedit nobis plenissimam omnium harum rerum, tum etiam morum, qui cujusque aetatis vitae que conditionis sunt proprii, et admirabilem plane delineationem.*) In Ethicis vero Nicomacheis etiam spatiosiorem vir summus sibi campum aperuit, in quo ostenderet, quam diligens esset morum humani generis, suorumque praecipue popularium et callidus observator. Quod nemo mirabitur, qui meminerit, quoties in hoc ipso praeclarissimo opere inculcet, in tota hac de moribus philosophia vitae usum, vitae consue-

*) Rhetor. II. 13. seqq.

partes diffusam varietatem. Ita accidit, ut qui scriptor in physicis et metaphysicis libris mira ingenii vi universi hujus mundi primordia, causas et origines aperuit, idem in tot tamque praeclaris voluminibus singulas fere naturae partes investigarit et melius quam quisquam ante eum, atque adeo primus descripserit animalium genera, plantarum, aëris et tempestatis vicissitudines, humani corporis fabricam, atque sic omnino res naturales cognoscendi studio flagraverit, ut, quod in problematis ejus apparet, vel hortulanum et coquum agere non dedignaretur, eorundem artificia et observatiunculas certe quidem respicere maluerit, quam ullam qualemcunque discendi praetermittere occasionem. Neque minus quem scriptorem in libris politicorum de universa civitatum conditione, forma, vicissitudinibus, de humanae societatis fundamentis et quasi radicibus gravissime et acutissime disputantem admiramur, ab eodem hunc laborem exantlatum esse scimus, ut omnium fere graecarum civitatum, jura, instituta, consuetudines non tam uno obtutu perlustraret et quasi percurreret, quam penitus cognosceret et litteris consignaret. Sed has Aristotelis laudationes, quo nos summa unici viri admiratio rapuit, non ulterius persequamur. Illud positum sit, Aristotelis, contra quam Platonis, incredibile studium fuisse omnium rerum non tantum generatim primas causas tenendi, sed etiam singularum formas, species, naturas, varietates investigandi, notandi, describendi. Jam vero videamus, quod inprimis hic in censum venire debet, quomodo versatus sit in ea philosophiae parte, quae tractat de moribus et cum communi vitae consuetudine quam ulla alia est conjunctior. In hoc igitur genere idem fere observare licet, quod modo de universa Aristotelea ratione posuimus. Nam cum Plato universe de honestatis laudibus gravissime doceat, virtutis et vitii causas et discrimen acutissime explicet et melius ullo alio nobis persuadeat, in illa una vitam vere vitalem agi, hoc nihil esse miserius nihil turpius, atque cum eo omnia sua praecepta quasi divino spiritu afflatus dirigat et ea, quae nude posita severiore argumentorum ratione adstringuntur et ea, quorum sunt fabularum involucra ingeniosissime inventarum aut suavissimorum condimenta sermonum: Aristoteles contra diversam viam secutus gravissimas illas quaestiones et virtutis incitamenta non quidem omisit, sed virtutes et vitia in plura genera dispescuit, singulorum indolem et varietates diligentius observavit, nominibus distinxit, propria cujusque sedulo notavit formamque descripsit. Tum orationis genere usus est, quale etiam in reliquis ingenii sui monumentis prae se fert, non ubere illo quidem, fuso, florido, amplo, eo denique quod Platonem sequi videmus, sed ut sano, sicco, emendato et in verborum de-

lectu egregio, ita prorsus simplici et ab omni splendidiore sermonis ornatu et cultu quam longissime remoto. Nempe qui omnia et summa et minuta complexus infinitis rebus cognoscendis et perscrutandis se dedit, profecto eidem neque otium neque animus esse potuit orationis trahendae nedum comendae et lima ndae. Sed de hac quidem re etiam infra nonnulla dicturus sum. Nunc hoc maneat, Aristotelem necessario, nisi sui ipsius dissimilis evasurus esset, curiosum et acrem morum et vitae consuetudinis exstitisse spectatorem et observatorem. Habuit autem triplicem quasi viam, qua ex sua philosophandi ratione ad hanc morum contemplationem perduceretur, primam cum de virtutibus et vitiis, de honesto et turpi, de finibus bonorum et malorum, alteram cum artis oratoriae praecepta traderet, tertiam cum civitatum instituta et consuetudines persequeretur. Quapropter hunc locum ab eo tractari videmus in libris ethicis, rhetoricis, politicis. De politicis quidem, quos novissime posui, conjici magis potest, quam demonstrari, cum illud opus, quod inprimis huc pertinet, singularum civitatum descriptiones continens interciderit. Sed siquis fragmenta ejusdem, et quae alii scriptores veteres de eo referunt, consideraverit, non tantum rerum publicarum conformationes et administrationes ibidem fuisse expositas, sed haud pauca quoque, quae ad populorum mores et vitae usum spectant inclusa fuisse conjiciet. De ethicis et rhetoricis cuique aditus patet, e quorum numero esti multa perierunt, inprimis Ethica Nicomachea et artis rhetoricae libri tres, qui hodieque supersunt, satis luculenter, qualem se Aristoteles in hoc genere praebuerit, nobis declarant. Nam in arte oratoria cum probe perspexisset jejunarum formularum et inopum praeceptorum nullum esse fructum, nisi accesserit multiplex rerum et hominum usus, et frustra animos persuadendo aut commovendo ad suam sententiam tracturum, nisi qui animorum habitus, affectus, formas, morumque et vitae consuetudinem explorata habuerit, dedit nobis plenissimam omnium harum rerum, tum etiam morum, qui cujusque aetatis vitae que conditionis sunt proprii, et admirabilem plane delineationem.*) In Ethicis vero Nicomacheis etiam spatiosiorem vir summus sibi campum aperuit, in quo ostenderet, quam diligens esset morum humani generis, suorumque praecipue popularium et callidus observator. Quod nemo mirabitur, qui meminerit, quoties in hoc ipso praeclarissimo opere inculcet, in tota hac de moribus philosophia vitae usum, vitae consue-

*) Rhetor. II. 13. seqq.

cendi habebantur, quarum nobis suppeditat auctor Rhetoricorum ad Herennium (IV. sol.) insigne exemplum, quod tam prope ad Theophrasteorum characterum indolem accedit, quasi esset ad eorum similitudinem expressum, hactenus tamen ab iisdem diversum, quod singulae ostentatoris, qui quidem ibidem describitur, notae non ut apud nostrum separatim positae et sejunctae apparent, sed in unius fere narratiunculae continuata perpetuitate inclusae. Quod autem in his characteribus Theophrasteis quamvis succincto et adstricto stilo exaratis lepor quidam et joci festivitas renidet, hoc mire concinit cum Theophrasti ingenio et ad hominum mores imitandos inprimis apto et ad ejusmodi festivitatem propenso, quale quidem ab Hermippo apud Athenaeum (l. 38. p. 78.) nobis describitur. De scribendi igitur consilio et argumentiratione satis ex iis, quae attulimus, constat, ea inprimis esse consentanea et Peripateticae familio philosopho et personae Theophrasti. An idem etiam de tractatione et orationis genere statuendum sit, modo videamus.

In definitionibus igitur quae singulis capitibus praemittuntur, hoc primum nobis occurrit, haud unam earum esse non satis absolutam et ab omni parte perfectam, sed plures tantummodo quasi inchoatas, mancas, perturbatas. Cujus rei culpam interpretum plurimi in epitomatores conferunt aut librariorum negligentiam accusant. Quod de librariis conqueruntur, audio, neque epitomatorum suspiciones spernno, etsi plura cogitari possunt epitomatorum genera et hoc ipsum erat accuratius definiendum ab iis, qui epitomatores jactant, quomodo et quatenus epitomatorum licentia in libello nostro processerit. Sed utut hoc sit, alio tempore a nobis excutiendum, binas tamen causas mihi videre videor, cur omnino et sponte sua horum characterum definitiones aliquo sive obscuritatis sive negligentiae incommodo non laborare non possint. Primum enim, ut jam supra significavi, singulorum vitiorum et perversitatum, omnino morum plurimae atque adeo innummerae in vitae usu sunt varietates, quae quo magis alia aliis sunt implicitae et contiguae, eo difficilius sunt et peculiaribus nominibus distinguendae et definitionum comprehendendae angustiis. Ista sermonis vel ditissimi, si cum infinita rerum copia comparaveris, inopia, quantopere philosophis potissimum impedimento sit, multiplicem illam et multiformem morum varietatem in certa genera et species distribuentibus, jam supra est Aristotelis exemplo demonstratum. Neque vero is quidem, ejusque similes tantopere se impeditum sentire

potuerunt, quantopere qui tales morum notationes susceptturus erat, quales hi Theophrastei sunt; et id quidem hanc ob causam. Illi enim, etiamsi Aristotelis instar diligentiorem morum enarrationem consectantur, magis tamen, ut nunc dicere consuevimus, in abstractis versantur et generali quadam harum rerum delineatione pro instituti sui ratione sunt contenti: sed scriptor noster magis ad singularia descendit et plerumque plures ejusdem generis nobis proponit formas et species in veritate vitae ipso aspectu et oculorum sensu non tam difficili negotio cognoscendas et distinguendas, multo difficiliori, uno et suo nomine designandas aut minimo paucorum verborum orbe includendas, quibus definitiones comprehendi solent. Atque quam non satis plene vel graeci sermonis opes suffecerint, ad singulos quosque characteres eorumque proprietates suis nominibus denotandas, libellus noster non uno loco ostendit. Ita enim factum est, ut scriptor nonnulla hujus generis vocabula angustiori sensu usurparet, quam quotidiani sermonis consuetudo facit, alia novata significatione et varie detorta, quae quidem res satis patet quantopere plane accuratis et usquequaque perfectis definitionibus obnoxia esse debuerit. Sic, ut hoc utar, comparet mihi aliquis characteres περὶ ἀπονοίας, περὶ ἀκαρίας, περὶ βδελυρίας, περὶ ἀηδίας, περὶ φιλοπονηρίας. Haud dubie describuntur ibi morum genera e vitae veritate desumta atque characterum notatione definitiones subsequente satis claram nobis informare possumus hujus farinae hominum imagines. Sed nomina iis imposita neutiquam ita certis finibus circumscriptam significationem habent, ut continuo siquis ea audierit, certam horum characterum et qualem scriptor innuit, formam mente concipere possit. Quod quidem in nominibus ponendis incommodum non potuit non etiam eorundem characterum exacte circumscribendis definitionibus obesse. Atque haec est una earum causarum, quas supra has definitiones minus accuratas reddere significavi ex ipsius rei difficultate repetenda. Altera causa ea est, quod scriptor hoc ita esse probe intelligens consulto et prudens in hac operis parte nimium desudare noluit. Cujus consilii auctorem quodamodo habuit ipsum Aristotelem, qui, ut jam vidimus, etsi in virtutibus et vitiis definiendis id acumen ostendit, quale a severioris artis logicae parente exspectaveris, neque tamen molestam et nimiam sedulitatem adhibet, sed omnino in hoc genere ipsum aspectum et vitae usum plurimum valere nos identidem docet. Eo pertinet, quod Theophrastus in capitum initiis plerumque imperfectas definitionum et ad severissimam artis legem non plane factas circumscriptiones deprecatur pluribus loquendi formulis et ab

Aristotele in eadem causa frequentatis. Quales sunt primum usus verbi δοκεῖν et omnino eae loquendi rationes, quibus utuntur qui non cum asseveratione se loqui significant; *) deinde locutiones: ὡς τύπῳ λαβεῖν, ὡς τύπῳ εἰπεῖν, similes, quibus rudis alicujus rei et tantum inchoata designatio indicatur. Nihil autem apud Aristotelem earum ipsarum locutionum usu et in simili quidem causa frequentius. Exempla proferre non attinet, cum neque res obscura sit et jam alio loco hanc operam praestiterim. **) Neque minus in his Theophrasteis definitionibus totum dicendi genus est cogitandum, quod hujus libelli scriptor usurpavit magis in rerum copia colligenda, quam in oratione elaboranda occupatus. Atque de definitionibus haec quidem hactenus, unde hoc, ni fallor, apparet: ut sint plures earum librariorum culpa turbatae, bonam tamen obscuritatis, qua laborant, et difficultatis partem in ipsius rei ratione inhaerere, tum in tota earum conformatione Aristotelicum quendam esse colorem. Quod quidem postremum multo clarius constabit, si ad singulas explicandas pervenerimus.

Definitiones subsequuntur ipsorum characterum notationes. Qua quidem in re hoc primum observandum est, notationes cum definitionibus semper eodem fere modo conjungi et per totum libellum ab eadem fere loquendi formula incipere, id est ea, quae primo statim capite occurrit: ὁ δὲ εἴρων τοιοῦτος τις, οἷος &s. nullo capite deinceps praetermissa. ***) Huic formulae subjunguntur notationis partes aut, ut

---

*) C. f. Cap. I. II. IV. XII. XVI. XXI. XXIII. XXV. XXVI. XXVII.

**) Ad Aristot. Eth. Nic. t. II. p. 8 et p. 4.

***) Reperitur hoc loquendi genus sequente aut infinitivo aut verbo finito apud optimos scriptores, inprimis Atticos, etsi omnium nullus, tam assidue, quam characterum scriptor, frequentat. Neque apud Aristotelem deest, e quo quidem cum ii, qui hanc locutionem attigerunt, exempla promere praetermisisse videntur, aliquot loca adscripturus sum. Cf. igitur Eth. Nic. IV. 3, 24. 9, 6. VII. 9 in fine. Rhetor. II, 5. p. 756. Mag. Mor. I, 29. II, 9. p. 246. A. ed. Duval.

dici possunt, singulae characteris describendi notae, non magis vario orationis gene conflatae, sed iteratis particulis copulativis utcunque constrictae. De notationum i sarum indole et conformatione, hoc mihi inprimis videtur tenendum, quod jam su ra significavi, earum partes adeoque singulas notas non ita esse congregatas et unum quasi corpus confusas, ut perpetuis narratiunculis, aut una quasi scena aut co tinuata scenarum serie contineantur, sed plerumque aliam ab alia esse loci, tempor rerum ratione plane sejunctam et separatim positam, haud aliter quasi siquis di gens vitae hominumque observator et in coetibus, circulis, omniumque omnino h minum commercio assiduus, sibi diversorum morum ad sua genera revocatorum i dices conficeret, iisque adderet nude et sine ulla orationis artificio, quidquid ubiq in diversis hominibus, diversis temporibus ac locis ad idem vitiorum aut virtutu genus pertinentia vidisset. In paucis tantumodo, ubi res ipsa fert, continuatae h bentur notarum descriptiones ut Cap. XXV & Cap. VI. Aliquot alia capita Barthel my in suo opere, quod omnium manibus teritur (Tom. III. cap. 28) ita interpolav ut dissipatas notas in una tabula depictas includeret, quem locum siquis comparav rit, quid inter haec duo notationum genera intersit satis clare videbit. Quapropter Theophrastei characteres, ut dispersa quidem mimicae descriptionis quasi elemen continent, atque hactenus optimo jure a Casaubono inter philosophicam et poetica morum descriptiones in medio collocati dicuntur: ita Astius mihi non parum in falli videtur, quod eosdem veros mimos dicit et cum Theocriteis nonnullis carminib cum Sophronis Xenarchique mimis et mimica morum imitatione, qualis in Platonic dialogis cernitur, ut non admodum diversos contendit, atque meram delectatione in iisdem sibi scriptorem proposuisse pronuntiat. *) Multum inter utrumque gen interest. Poetae enim et ut quisque ad poetarum rationem proxime accedit, in pla singularibus versantur et personis et locis et moribus depingendis summa cum ve tate, neque ad genera revocant, neque definitionibus comprehendunt, neque sing las descriptionis particulas rerum tempore et locis sejunctarum, tantum universi g neris participatione conjunctarum aliam alii tanquam in nudo indice annectunt. S

*) Prolegom. p. 25.

cum in his characteribus aliquid mimicae rationis inesse concedimus, vere mimicos praecise negamus, ne quis nos de verbis disceptare putet. Magni enim interest ad universi libelli indolem et germanam formam cognoscendam utrum scriptoris consilium fuisse statuas. Nam si hoc constaret, scriptorem vere mimicam meditatum esse morum imitationem, satis tuta conjectura aliquis adduceretur ad credendum, primum et verum libelli auctorem, poetarum aemulum poeticam quoque rationem secutum, his ossibus sanguinem quoque et carnem addidisse et ex his membris dissipatis unum corpus effecisse; eam vero, quam nunc libellus formam refert, epitomatoris deberi studio pernicioso, ossa detegentis et hunc succinctum indicem ex uberiore rerum copia sibi in quemcunque usum conficientis. Nunc vero omnia alia sunt. Est haec morum pictura, quam libellus noster continent, non ingenii lusu et quasi sponte nata, qualia a poetis eorumque similibus fundi videmus, sed profecta potius ab erudita diligentia, a callida et cogitabunda vitae et morum observatione, quam qui consectatur, naturarum et ingeniorum varietates introspicere et tenere sibi proponit, in iis artificiosa imitatione exprimendis non admodum laborat; ut verbo rem complectar, profecta est ab illa Aristotelica et omnino Peripatetica ratione, quam qui secuti sunt, rerum cognoscendarum studio flagrantes, omnes naturae et vitae partes observare, examinare, in eruditionis suae quasi receptaculis condere et utcunque litteris consignare semper maluerunt, quam poetica quadam imitatione repraesentare aut verborum colorare pigmentis.

Restat nunc, ut singula libelli capita persequamur cum Aristotelicis scriptis conferenda. Sed hanc quidem alteram opellae nostrae partem in aliud tempus differamus, ne justo longiores simus. Neque enim, Commilitones, cum solito more ejusmodi scriptiones vobis novum studiorum curriculum ingredientibus offeruntur, librum exspectatis, neque nobis quidquam aliud in his elucubratiunculis propositum est, quam ut non tantum verbis, sed, quod plus valet, exemplo quoque vos cohortari videamur, ut statim scholarum initio strenua diligentia et alacritate studia repetatis, nullo tempore deinceps cessaturi. Quapropter cum deus iterum vobis discendi, nobis docendi concesserit opportunitatem, hoc agite, revertite ad optimarum artium studia, quibus nihil fructuosius, nihil suavius; toto pectore in ea incumbite. Atque quia probe nostis, quam parum sit in litteris a morum integritate sejunctis aut decoris aut praesidii:

copulate cum doctrina honestatem, qua quidem conjunctione nihil potest excogitari praeclarius. Efficite, optimi invenes, ut siquis Theophrastum, de quo modo disputavi, aemulaturus vestros mores exprimere velit, nihil in iis deprehendat inepti, nihil perversi, nihil agreste, sed omnia sana, integra, humanitatis et elegantiae laudibus conspicua. Neque putate, Commilitones, cum ad virtutem et honestos mores vos cohortamur, nos nonnisi solennem quandam et statam formulam decantare. Sed hoc vobis persuasum sit omnibus, nihil iis, qui studia vestra regunt, antiquius haberi, nihil iis magis cordi esse, quam praeclarissimum illum honestatis cum doctrina concentum, ad quem quidem in animis vestris efficiendum omnes suas curas dirigere, omne hoc quotidianum docendi et praecipiendi munus conferre, omnem denique sermonum et consiliorum rationem et verum etiam, ubi opus fuerit, legum adhibere severitatem nunquam sunt destituri.

NATALITIA

AUGUSTI ET POTENTISSIMI PRINCIPIS

LUDOVICI GUILIELMI AUGUSTI

MAGNI BADARUM DUCIS

RECTORIS NOSTRI MAGNIFICENTISSIMI

RITE PIEQUE CELEBRAT

DIE IX. FEBRUARII

ACADEMIA ALBERTO-LUDOVICIANA.

INEST DE THEOPHRASTEORUM CHARACTERUM INDOLE EX ARISTOTELEA RATIONE REPETENDA COMMENTATIO ALTERA.

BIBLIOTHECA UNIVERSITATIS FRIBURGENSIS

Friburgi Brisgoviae,
TYPIS WAGNERIANIS.
MDCCCXXV.

Etsi eorum, qui magnis nos sibi beneficiis obligarunt, nunquam ex animis nostris memoria effluere debet, incidunt tamen tempora et dies, qui singulari eam redintegrare vigore et novam nobis quandam alacritatem addere videntur, ut, quos perpetuo in pectore reconditos habemus officii, grati animi, obsequii sensus, eos iam verbis significare et voce proferre natura ipsa impellamur. In quorum dierum numero nescio an ii maximam vim habeant, quibus annua temporis conversione redeuntibus bene de nobis meritorum natales celebramus. Jure enim dies omni gratulationum genere celebratur, quo ii primum luce frui cœperunt, qui suarum nos virtutum et beneficiorum luce recrearunt. Jam igitur, Cives academici, cum Deo annuente Ludovici principis nostri augustissimi, *magnificentissimi* hujus academiæ *Rectoris* natalitium pie lætisque animis agendum denuo illuxerit, quo tandem studio, quibus gratiarum actionibus nos id satis rite facturos esse putatis? Quo votorum genere, quibus lætitiæ significationibus utamur, ut hujus diei religio et splendor non dicam illustretur a nobis, sed aliquo saltem

modo æquiparetur? Verum et sponte vestra sentitis et ita a nobis estis instituti, ut ipsi intelligatis, quid principis majestati debeatur; atque in tam communi omnium civium ardore, in his tam claris et apertis omnium bonorum erga optimum principem voluntatibus, qui alacritatem vestram pluribus verbis accendere necessarium putaverit, is aut vos ipsos ignorare aut e reliquorum civium numero eximere videatur. Quapropter brevi tantum allocutione vos appellare in hac natalium solennitate jam dudum consuevimus, qui ut ad obsequium principis et patriæ amorem excitemini, longorum sermonum non indigeatis ambagibus. Adulationum autem commenta nos promere et rhetorum lecythos fatigare, cum a principis persona abhorret, talem fucum et ineptiarum vanitatem aspernantis, tum ab hujus universitatis dignitate plane est alienum recte non minus sentiendi quam loquendi magistræ. Sed si hujus loci angustiæ tantam rerum copiam et imperii majestatem caperent, si hoc nunc ageremus, Commilitones, ut uberiori tractatione explicaremus ea, quæ in principe nostro dilaudanda reperiuntur, profecto latissimus veræ laudis, veræ gloriæ campus patesceret, in quo oratio nostra libero cursu exultare possit. Quod enim laudationis decus eum principem satis ornare possit? qui dum constitutionem illam rei publicæ saluberrimam a Carolo, magnanimo principe, populo suo tributam, integram et incolumem tuetur, satis ostendit se ex certa legum auctoritate, quam ex incerto arbitrio regere malle; qui ut ipse strenuo indefessoque labore imperii gubernacula tractat, ita eos, quibus quascunque rei publicæ administrandæ partes commiserit, strenue, impigre, sancte munera sua obire exemplo suo non minus quam jussu cogit; qui tam longe est ab omni inani

fastu et luxurie alienus, ut nemo melius ipso privati hominis virtutes cum augusta principis majestate copulaverit; eum denique principem, in quem vel ipsum patrium solum amoris sensum cepisse videtur; cum abundantissimos illos fontes, in quibus majores nostri divini aliquid inesse senserunt *) per tot sæcula in visceribus suis abdiderit, ut nunc demum Ludovico regnante eos recluderet; atque etiam si quando prorumpentium aquarum claustra tempestatibus evulsa retinere non amplius valeat, non nisi ideo hanc cladem perpeti videatur, ut singularem optimi principis erga cives suos curam et munificentiam nobis ostendat. Verum hæc omnia beneficia nobis sunt cum ceteris civibus communia: alia restant, Commilitones, nobis propria et peculiaria, quæ ut explicatius enarrare harum pagellarum cancelli non sinunt, ita verbo tamen eorum memoria interdum repetenda est, nequis eorum, qui studiorum causa ad nos congregantur, beneficiis utatur, beneficiorum que auctorem ignoret. De his sic habete: etsi ex eo tempore, quo regnante Carolo Friderico, immortalis memoriæ principe, avita Zaringiorum hæreditas ad clarissimorum majorum inclytos nepotes sæculis labentibus rediit, multis et insignibus mactata sit beneficiis, a nullo tamen principe universitatem nostram literariam tanta beneficia accepisse ac tam præclara, quam ab hoc ipso, cujus nunc imperio regimur, Ludovico Guilielmo. Academia enim nostra nunquam doctorum nominibus carens ævum duraturis, temporum inuria et tempestatibus bellorum inde a saeculo superiori exeunte non quidem de dignitate sua quidquam amiserat, multa tamen ad docentium et discentium commoditates necessaria

*) Tacit. Annal. XIII. 57.

desiderare cœpit. Tandem post varias rerum vicissitudines non multo ante hujus nostri principis imperium in id discrimen adducta erat, ut jam non de ornamentis suis, sed de ipsa salute periclitaretur. Possit aliquis almam hanc et perantiquam Musarum sedem, qualis tunc fuit, non male conferre cum aede antiquitatis religione sacra et egregii conspicua operis artificio, sed minori hominum frequentia celebri, sed pluribus, quae usus requirit, carente. Jam vero cum Ludovicus, augustissimus princeps, reipublicae gubernacula cepisset, benignioris sideris lux universitati nostrae affulsit. Non solum enim, quos sumtus egregia statuum, quos vocamus, popularium voluntas ad Albertinam sustentandam et ornandam ex aerario conferri petiit, optimus princeps liberalissime sanxit, sed ita etiam contulit, ut et professorum stipendia augeri, alios arcessitos in vacuis cathedris collocari, omniaque ad disciplinarum artiumque necessaria supellectilia comparari et exornari juberet: atque, ut clare ostenderet, quam paterno hanc academiam animo foveret, nominis sui eandem est dignatus honore et Alberto-Ludovicianam hac ratione filiam sibi adoptavit. Tali autem patrono Musae nostrae denuo recreatae laetiore indies facie nitescunt, et quae aliquando de ipsa salute desperare cœpissent, jam dignitatem suam novis ornamentis stabilitam et illustratam laetantur. Jam frequentes confluunt optimorum studiorum amantes juvenes, jam undique docentium vocibus auditoria constipata personant, et quicunque ad nos literis operam navaturi venerint, exoptatam reperiunt et commodam opportunitatem discendi.

Quae cum ita sint, Commilitones, principi nostro clementissimo egregias suas virtutes et paternum in hanc academiam amorem vere et

ex animo gratulemur, eique gratias agamus, non quales meretur (quod fieri vix potest), sed quales agere possumus, atque rogemus Deum optimum maximum ferventissimarum precum supplicationibus, ut talem principem per longe continuatam plurimorum annorum seriem nobis praestet salvum et incolumem, quo vivo et florente etiam universitas nostra literaria, cujus pro salute suum ipsius nomen quasi oppigneravit, salva et incolumis non esse non potest. Persuasum autem vobis sit, Commilitones, nulla alia re melius gratias referri *Rectori magnificentissimo* Alberto-Ludovicianae a vobis posse, quam si literis, quarum causa apud nos degitis, diligentem et strenuam operam impenderitis, et si morum humanorum vereque liberalium laudem, sine qua literis dignitas sua constare nequit, non minori quam literas appetieritis studio. Nos autem, quo vobis significemus, nunquam et ne per laetissimarum quidem feriarum celebritatem bonarum artium usum plane deponi oportere, ex veteri instituto lucubratiunculam aliquam proponamus: atque ut milites in imperatoris honorem festis diebus decursiones suas facere et campestres meditationes ostentare solent, ita nos pacifica haec promamus studiorum arma et in hac Musarum palaestra exerceamur.

In superiori de characteribus Theophrasteis commentatione disputatio a nobis eo erat perducta, ut appareret, universum hujus libelli consilium, formam, tractationem neutiquam abhorrere a disciplina Peripatetica, imo eam ipsam definitionem parum exactam diligentiam et praecisam in notationibus morum describendis brevitatem, in qua plerique offendere soleant, ab Aristotelea ratione non admodum esse alienam. Quod tamen nequis ita accipiat, quasi ab epitomatorum importunis studiis aut a ludibriis librariorum hoc elegantissimi ingenii monumentum liberum et intactum praestemus, qui quidem locus peculiari disputatione perpurgandus est; sed ut sint hi characteres in brevius contracti, ut sint decurtati, ut sint laceri, haec damna non tam eorum formam et conditionem adulterasse, quam attenuasse volumen putanda sunt. Jam pertexamus hanc telam, et, quod nos facturos esse significavimus, singulorum capitum definitiones cum Aristotelica doctrina conferamus. Suscepit quidem hoc munus jam alius interpres Theophrasti; magnum illum Casaubonum dico, qui doctrinae copia id effecit, ut in explicandis Atticorum moribus vel cum hoc ipso scriptore, Athenarum alumno, quodam modo certaret. Neque tamen me actum agere existimo: nam plura, quae ad hanc comparationem plenius instituendam pertinent, ibi omissa sunt, alia accuratius

definienda, omnia denique per commentarios ad singula capita dispersa et aliis aliorum scriptorum locis implicita, quae quidem separatim posita, et in unum corpus conflata multo clariorem intellectum et certius de tota quaestione judicium nobis pariunt.

Aristoteles in præclari Ethicorum Nicomacheorum operis libro secundo (cap. 7) omnibus virtutibus et vitiis brevi adumbratione enumeratis, deinceps tractandis uberius, libro quarto plurima morum genera persequitur, quorum in Theophrasteo libello notationes continentur. Ad hanc igitur quasi obrussam, adhibitis etiam Eudemeis et Moralibus Magnis, has characterum definitiones exigamus. Qua quidem in comparatione ea capita, quae ejusdem sunt generis, complectar; neque vero ideo putaverim talem ordinem a scriptore ipso in characteribus collocandis esse observatum, quam sententiam tamen Schneiderus in editione sua secutus capitum seriem contra codicum auctoritatem immutavit. Nam quod in procemio scriptor profitetur, se *κατὰ γένος* mores esse descripturum, non eo mihi pertinere videtur, quo visum est Schneidero, cum potius hoc significet libelli auctor, se non singulorum et certorum hominum mores esse depicturum, sed eos, qui eodem aut vitio aut virtute sint conspicui, se communi quadam et generatim expressa notatione efficturum. Sed siquis characterum capita in ordinem e moralis disciplinæ præceptis petitum redigere velit, hanc potius quam summus expositori rationem sequatur, præ illa Schneideriana temere et ex solo arbitrio factam. Initium autem fiat a primo characterum capite *Περὶ εἰρωνείας*. Id igitur ex Aristotelis ratione ad ea morum genera pertinet, quae circa veritatem in omni quotidianae vitae usu colendam

versantur. Sed audiamus primum magistrum de hac re disputantem. Eum qui in omni loquendi et agendi consuetudine veritatem servat, *αὐθέκαστον*, eos vero, qui ab hac laudabili mediocritate utrinque recedunt alter se suaque nimis laudando, alter deprimendo, illum *ἀλαζόνα* hunc *εἴρωνα* appellat. Deinde ab ejusmodi mendacibus, quales *ἀλαζὼν* et *εἴρων* sunt, eos diligenter distinguit, qui non perversitate quadam naturae ducti, sed consulto et prudentes commodi causa mentiuntur atque contra veritatem non minus quam justitiam peccant V. Eth. Nicomach. IV., 7. II., 7, 12. Jam videamus de Theophrasto. Ex ejusdem characterum numero huc pertinent capita *Περὶ εἰρωνείας* (I.), et *Περὶ ἀλαζονείας* (XXIII.) Primi capitis haec est definitio: *ἡ μὲν ὂν εἰρωνεία δόξειεν ἂν εἶναι, ὡς τύπῳ λαβεῖν, προσποίησις ἐπὶ χεῖρον πράξεων καὶ λόγων.* Verba *ἐπὶ χεῖρον*, aut ut alii malunt *ἐπὶ τὸ χεῖρον* dupliciter accipi possunt i. e. *male, malo consilio*, aut: *in deterius, ἐπὶ τὸ ἔλαττον.* Qui posterius statuunt, hanc definitionem cum Aristotelea satis bene conciliant, quae sic habet (II., 7, 12) *ἡ δὲ* (sc. *προσπόιησις*) *ἐπὶ τὸ ἔλαττον, εἰρωνεία.* Nam quod discrimem Astius commentus est ad h. l. p. 45. Commentar. ut haec locutio articulo apposito significet *in deterius*, demto autem *malo consilio*, mihi nullum esse videtur. Apud Aristotelem certe quidem non servatur, et articulus additur pluribus locis, ubi *ἐπὶ τὸ χεῖρον* aperte non est idem quod *ἐπὶ τὸ ἔλαττον*, sed omnino adverbii vice fungitur, ut Eth. Nic. V., 10 exeunt. *ὁ μὴ ἀκριβοδίκαιος ἐπὶ τὸ χεῖρον . . . ἐπιεικής ἐστι.* Rhet. II., 13. p. 769. E. Duval. Equidem etiam in Theophrastea definitione acceperim eodem sensu, ut ironia ibi intelligatur male instituta, vituperanda sive vitiosa

simulatio et dissimulatio. Quæ quidem interpretatio mihi præferenda videtur et ob Aristotelei sermonis consuetudinem, qui nusquam fere hanc locutionem ἐπὶ τό χεῖρον eodem sensu quo ἐπὶ τὸ ἔλαττον usurpat, et ob ipsius characteris indolem, cum Theophrasteus εἴρων non tam sibi se detrahere multum simulet, (quæ est προσπόιησις ἐπὶ τὸ ἔλαττον), quam varia et multiplici simulatione et dissimulatione utatur. Non me fugit, hac interpretatione admissa definitionem justo latiorem paulo evadere; sed hac quidem difficultate eorum memor, quæ supra disputavi de universa harum definitionum ratione, non vehementer moveor. Postrema Theophrastei loci verba πράξεων καὶ λόγων plane Aristoteleam consuetudinem redolent. Is enim, quotiescunque de vitiis et virtutibus in quotidianæ vitæ usu conspicuis tractat, nusquam fere hæc bina vocabula ad omnem loquendi et agendi consuetudinem significandam omittit. Cf. Eth. Nic. II., 7, 11. IV., 7, 1. Mag. Mor. I., 32. Eth. Nic. IV., 7, 4. quo quidem loco est ἀληθευτικὸς καὶ τῷ βίῳ καὶ τῷ λόγῳ. Eadem igitur loquendi formula etiam in his characteribus frequentatur capp. VIII., XIII., XIV. Quapropter cap. XVI. in definitione αὐθαδείας, quod vitium non minus loquendo quam agendo cernitur, cum ibi sit ἀπήνεια ὁμιλίας ἐν λόγοις, aut adjiciendum est καὶ ἐν πράξεσι, aut utrumque e Codicis Florentini auctoritate delendum, vocabulo ὁμιλίας jam satis significatum. Jam notationem inspicienti, quæ definitionem εἰρωνείας subsequitur, plane aliud hominum genus prima fronte videbitur effictum esse, quam quod Aristoteles in Ethicis significat, et cujus tam præclarum exemplar in Platonico illo Socrate cum delectatione admiramur. Neque enim apud Theophrastum

lenis illa et commoda dissimulatio et ingeniosus cavillationum lusus, sed aliquanto robustior repræsentatur nequitia malitiosi et cum acerbitate superbiaque illudentis, vafri derisoris. Sed si accuratius introspexeris, hujus characteris artifex neque cum Aristotele pugnat, neque contra communem loquendi usum committit. Aristoteles enim et ipse ironiam in vitio ponit et omnino rejicit, certo tantum cuidam hominum generi permodice cavillationibus utentium eam morum elegantiam relinquens, quam nos plerumque, cum de ironia sermo est, Platonici Socratis et rhetorum præceptorum memores continuo cogitamus. (V. Eth. Nic. IV., 7, 16.) Alterum genus hominum huic contrarium, quod neque cavillationi temperat, eamque in rebus apertis et vulgaribus atque sine ullo exquisitiore ingenii acumine exercet ut non descripsit, ita significavit tamen (l. l.): neque igitur latiorem hujus vocabuli usum ignoravit. Atticorum autem cum omnino hoc cavillandi studium proprium esset, *) quotusquisque eorum irrisionis invidiam tanta ingenii elegantia et disserendi suavitate diluerit, quantam in illo sapientissimo sene cum non

*) V. Dicaearch. Vit. Hellad. Fragm. p. 182. in Creuzer. Meletem. T. III. οἱ μὲν Ἀττικοὶ περίεργοι ταῖς λαλιαῖς, ὕπαλοι cet. et loci a Casaubono laudati ad Theophrast. cap. I. p. 18. Ed. Fisch. collato Wielandio in Aristippo Tom. I. p. 65. Ed. Caroliruh. Nescio an haec observatio de communi Atticorum cavillandi consuetudine ad recte dijudicandam Socratis ironiam adhuc non satis adhibeatur, quae quidem ut ex intimis divini hujus ingenii penetralibus est repetenda, ita habet etiam populare aliquid ab ejus persona minime alienum, qui in omni vivendi et loquendi ratione popularium suorum mores non fastidiret.

minori voluptate quam fructu admiramur? Quapropter mirum non est, ut apud nostrum scriptorem, ita apud reliquos εἰρωνείας vocabulum non minus sæpe de vitio improbe cavillantium, quam de elegante deridendi consuetudine usurpari, cujus quidem usus jam Casaubonus satis exemplorum attulit, quibus addi possunt Aristot. Rhetor. II., 5. p. 756. A. Duval. Donat. ad Terent. Eunuch. II., 2, 40.

Qui in hac veritatis mediocritate non defectu, ut εἴρων, sed excessu peccat, ab Aristotele ἀλαζὼν vocatur atque accuratius ita describitur Eth. Nic. IV., 7, 2. p. 197. δοκεῖ δὴ ὁ μὲν ἀλαζὼν προσποιητικὸς τῶν ἐνδόξων εἶναι, καὶ μὴ ὑπαρχόντων καὶ μειζόνων ἢ ὑπάρχει. — 10. ὁ δὲ μείζω τῶν ὑπαρχόντων προσποιούμενος μηθενὸς ἕνεκα φαύλῳ μὲν ἔοικεν· ἐ γὰρ ἂν ἔχαιρε τῷ ψεύδει· μάταιος δὲ φαίνεται μᾶλλον ἢ κακός. Deinde §. 12 duplex ἀλαζόνων genus distinguit, et eorum qui gloriolam, et qui lucrum captantes hoc jactantiæ vitio laborant. Theophrastus de eodem sic habet (cap. XXIII.): Ἀμέλει ἡ ἀλαζονεία δόξειεν ἂν εἶναι προςδοκία τις ἀγαθῶν ἐκ ὄντων. In vocabulo προσδοκία mendose scripto latere προςποίησις consentiens fere est interpretum judicium, quod sequor. Neque vero mihi, quod Casaubono præeunte omnes fere censuerunt, necessario requiri videtur additamentum πρὸς δόξαν aut δόξης χάριν, etsi Aristoteles hæc bina ostentatorum genera statuit, et is, quem Theophrastus effingit, ostentator aperte ad eos pertinet, qui non lucri cupidine, sed perversa sua natura et inanis gloriolæ aucupio ducti jactantia utuntur. Nam neque Aristoteles hoc discrimen in definitionem ipsam intulit (§. 2. l. l.), sed in uberiori demum explicatione definitionem subsequente proposuit.

Præter hos binos characteres modo recensitos etiam alii e Theophrasteo libello huc revocari possunt, et ipsi a veritatis virtute recedentes, primum nimii officii et malæ sedulitatis (cap. XIII. περὶ περιεργίας), cujus definitio plane cum εἰρωνείας definitione conspirat, nisi quod pro ἐπὶ χεῖρον additum habet μετ' εὐνόιας ad naturæ quandam bonitatem significandam et speciem benevolentiæ, quae cum ejusmodi hominum ineptiis conjuncta esse solet; deinde famigerulorum (περὶ λογοποιΐας Cap. VIII.), qui falsos rumores spargendo delectantur; postremum maledicorum (Cap. XXVIII. περὶ κακολογίας.), qui conviciando nonnunquam fortasse verum dicunt, neque tamen ita veritatem colunt, ut non saepe crimina undequaque quaerentes eam laedant. Possunt tamen hi characteres etiam ad alia genera trahi, et περιεργία quidem ad eorum mores qui in vitae quotidianae usu omnibus nimis justo placere student; λογοποιΐα autem et κακολογία ad garrulitatis vitium. Sed utut hoc sit, Aristoteles, cum cujus doctrina morali hunc libellum conferimus, haec hominum genera neque diserto nominat, neque ut reliquos qui veritatis mediocritatem migrant, accuratius describit. Quod mirum esse non debet, cum ex instituti sui ratione capita tantum virtutum et vitiorum proponere, neque vero incredibiles eorum varietates persequi potuerit.

Jam sequantur eorum characterum descriptiones, qui ex Aristotelea ratione et ipsi in quotidianae vitae usu et societatis commercio cernuntur, neque vero circa veritatis, sed, ut ipsius loquendi genere utar, circa jucunditatis rectum modum sive mediocritatem versantur. Non omnes enim in hoc genere rectam et sanam rationem sequuntur,

cum alii nimio et caeco studio id solum agant, ut quam plurimis placeant, adeoque ad blanditiarum dedecus et adulationem delabantur, alii contra tam longe absint ab omni humanitatis officio, ut vel offendere quibuscum vivunt, iisque omnimodam molestiam creare minime vereantur. Atque hae vitiositates cum in risu et joco, in quibus praecipuus voluptati locus est, tum in omnibus reliquis vitae partibus existunt, ab Aristotele brevi significatione in hunc modum adumbratae (Eth. Nic. II., 7, 13 p. 100.): *περὶ δὲ τὸ ἡδὺ, τὸ μὲν ἐν παιδιᾷ, ὁ μὲν μέσος, εὐτράπελος· καὶ ἡ διάθεσις εὐτραπελία· ἡ δὲ ὑπερβολὴ, βωμολοχία, καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν, βωμολόχος· ὁ δὲ ἐλλείπων, ἄγροικός τις, καὶ ἡ ἕξις ἀγροικία· περὶ δὲ τὸ λοιπὸν ἡδὺ τὸ ἐν τῷ βίῳ, ὁ μὲν ὡς δεῖ ἡδὺς ὢν, φίλος, καὶ ἡ μεσότης φιλία· ὁ δὲ ὑπερβάλλων ἐι μὲν ἀδενὸς ἕνεκα, ἄρεσκος, εἰ δ' ὠφελείας τῆς αὑτῆ, κόλαξ· ὁ δ' ἐλλείπων καὶ ἐν πᾶσιν ἀηδὴς, δύσερίς τις καὶ δύσκολος.* Uberius eundem locum retractat IV., 6 et 8. quibuscum Cf. Eth. Eudem. III., 7. Mag. Moral. I., 29 et 32. Jam videamus de Theophrasto, e cujus characteribus ad hoc genus revocandi sunt cap. II. *περί κολακείας*, c. V. *περὶ ἀρεσκείας*, c. XI. *π. βδελυρίας*, c. XII. *π. ἀκαιρίας*, c. XV. *π. αὐθαδείας*, c. XIX. *π. δυςχερείας*, c. XX. *περὶ ἀηδίας*. Atque excessu quidem peccant *ἄρεσκος*, *κόλαξ*, *βδέλυρος*, quorum notationes primum persequamur. Jam *ἀρέσκεια* ita definitur: *ἔντευξις ἐκ ἐπὶ τῷ βελτίστῳ ἡδονῆς παρασκευαστική.* Qua in definitione Fischerus, Astius et qui eos sequuntur verba *ἐκ ἐπὶ τῷ βελτίστῳ* non satis accurate mihi explicare videntur: nihil enim aliud significant, nisi omnino hoc placendi studium, quia nimium est, non esse satis honestum, neque rectum, plane eodem sensu, quo apud

Platonem, Xenophontem, alios dicitur παρὰ τὸ βέλτιστον πράττειν Cf. Heindorf. ad Plat. Gorg. §. 125. p. 192 et §. 147 p. 231. §. 45. p. 60. qui locus novissime positus inprimis huc facit: δύο παρασκευὰς ἔφαμεν... μίαν μὲν πρὸς ἡδονὴν ὁμιλεῖν, τὴν δ' ἑτέραν πρὸς τὸ βέλτιστον. Quam apte autem Theophrastea definitio cum Aristotelis usu conveniat, satis patet. Conferendus etiam est locus ejusdem Eth. Nic. IX., 10, p. 426. οἱ δὲ πολύφιλοι καὶ πᾶσιν οἰκείως ἐντυγχάνοντες ἑδενὶ δοκοῦσιν εἶναι φίλοι, πλὴν πολιτικῶς, ὃς καὶ καλοῦσιν ἀρέσκους. *) Cum his et Aristotelis et Theophrasti definitionibus optime concinit characteris notatio usque ad verba καὶ πλειστάκις δὲ ἀποκείρασθαι cet. Quae deinceps sequuntur usque ad finem non satis quadrare videntur. Ibi enim non ejus generis homo, qui hoc unum agit, ut sermonum blanditiis et curiosa in congressibus comitate omnibus placeat, qualis tamen ἄρεσκος est, sed is potius describitur, qui in vestitu et omni cultu nimiam elegantiam sectatur, eandemque in frivolis et minutis rebus conspicuam: ita, ut maxima interpretum pars Casaubonum sequentium hic duo capita praeciso alterius initio male conglutinata esse statuat, inter quos Astius, praeeunte viro docto Italo, hanc posteriorem partem cum capite περὶ μικροφιλοτιμίας (XXI.) conjunxit. Equidem ut concedo in hoc capite duo characteres male coaluisse, ita alterum a verbis demum καὶ τῆς μὲν ἀγορᾶς cet. initium capere censeo. Nam illae notae, quae proxime

*) Is est haud dubie locus, quem Casaubonus ad hujus capitis initium (p. 62. Ed. Fischer), cum memoria lapsus ad librum Eth. VIII. provocaret, significaturus erat.

praecedant καὶ πλειστάκις ἀποκίφασθαι — χρίσμασι ἀλείφεσθαι mihi in eum, qui omnibus modis jucundus, bellus, dulcis apparere satagit, inprimis cadere videntur. Cf. Aristot. Rhet. II. p. 753. C. Ed. Duval. Xenoph. Sympos. IV., 57.

A blando sive ἀρέσκῳ adulator sive κόλαξ hoc differt, quod commodum suum in hac blanditiarum arte quaerit, cum ἄρεσκος sine suo fructu voluptatem aliis creare et omni modo placere studeat. Quod discrimen Aristoteles denuo inculcat Eth. Nic. IV, 6, 9. coll. IV., 3, 29. In Eudemeis (III., 7.) et Moralibus Magnis (I., 29 et 32.), ubi non tam accurata subtilitate disseritur, κόλακος et ἀρέσκου vocabula promiscue usurpantur. Apud Theophrastum (cap. II.) haec est ejusdem vitii definitio: τὴν δὲ κολακείαν ὑπολάβοι ἄν τις ὁμιλίαν αἰσχρὰν εἶναι, συμφέρουσαν δὲ τῷ κολακεύοντι. Ibi igitur plane ut ab Aristotele factum est, lucri aucupium inter eas notas ponitur, quae adulatoris naturam vere efficiunt. Quodsi autem ad severiorem rationem exigas nimis lata definitio videri possit. Haud unum enim hominum genus et cogitari potest et reperitur, qui ex quotidianae consuetudinis usu honestatis inmemores emolumenta quaerunt. Debebat addi placendi studium. Sed ut ea taceamus, quae non semel de harum definitionem indole monuimus, in charactere tam aperto et Athenis Atticis nimium quantum cognito, eo magis sibi indulgere potuit scriptor. Sensit tamen hanc definitionis non satis accuratam circumscriptionem etiam Casaubonus, ut pro αἰσχρὰν se ταπεινὴν malle significaret. Neque vero quidquam immutandum mihi videtur, alioquin in promtu esset sic satis speciosa, ni fallor, conjectura: ὁμιλίαν εὐχάρη. i. e. consuetudinem facilem, com-

modam, suavem, quo quidem sensu haec vox occurrit Eudem. III., 7. ὁ μὲν γὰρ εὐχερῶς ἅπαντα πρὸς τὰς ἐπιθυμίας ὁμιλῶν κόλαξ. Sed in lectione vulgata acquiesco, quae cur tolerari possit etiam melius apparet ex ea ratione, qua Epitomator Codicis Monacensis nuper excussi in Actis Philolog. Monacens. Tom. III. Fasc. 3. haec verba concepit: ἡ δὲ κολακεία συμφέρει μὲν τῷ κόλακι, ἀλλ' ὅμως αἰσχρά ἐστιν ὁμιλία. Ceterum de hac adulatorum natione, quae nusquam laetius quam Athenis pullulavit, praeter ea, quae adhuc ab interpretibus ad Theophrastum allata sunt, alia restant haud pauca e veteribus scriptoribus petenda admodum jocosa et salium festivate aspersa, ea denique, quae luculenter faciunt ad vivendi consuetudinem Atticorum et usum accuratius cognoscendum. Sed his omissis nunc quidem id unum agimus ut Theophrasti definitiones cum Aristotelea doctrina plena comparatione contendamus.

Atque hi quidem, de quibus modo vidimus, blandus et adulator omnino in omni vitae quotidianae usu τοῦ ἡδύνειν, ut Aristotelis verbo utar, nimis studiosi sunt et excessu peccant; sunt vero etiam alii ex Aristotelis sententia, qui in risu et joco captando ut aliis placeant, sanam illam et veram mediocritatem transgrediuntur. Praeter locum supra laudatum accuratius de iisdem tractat philosophus Eth. Nic. IV., 8. Ibi igitur sic habet §. 3. p. 200. οἱ μὲν ἐν τῷ γελοίῳ ὑπερβάλλοντες, βωμολόχοι δοκοῦσιν εἶναι καὶ φορτικοὶ, γλιχόμενοι πάντως τοῦ γελοίου καὶ μᾶλλον στοχαζόμενοι τοῦ γέλωτα ποιῆσαι ἢ τοῦ λέγειν εὐσχήμονα καὶ μὴ λυπεῖν τὸν σκωπτόμενον. Deinde §. 6. veterem comoediam Atticam hoc vitio laborare significat. Postremum §. 10. addit: ὁ δὲ βωμολόχος ἕνεκεν

ἐστὶ τῷ γελοίῳ, καὶ ὅτε ἑαυτῷ ὅτε τῶν ἄλλων ἀπιχόμενος εἰ γέλωτα ποιήσει· καὶ τοιαῦτα λέγων, ὧν ἡδὺν ἂν ὁ χαρίεις εἴποι, ἔνια δὲ οὐδ' ἂν ἀκούσαι. Aristoteles vocabulo βωμολόχῳ utens eos praecipue innuere videtur, qui lucellum venaturi risus movere student, scurras famelicos in hoc genere quaestum facientes. Neque Theophrastus exemplum proponere omisit, unde appareret, quam perversam et contemnendam multi rationem in jocando risum excitaturi sequerentur; sed tamen in βδελύρῳ moribus exprimendis (is enim character cap. XI. huc pertinet) aliam quodammodo ejusdem generis speciem, quam quae ab Aristotele significatur, ob oculos ponit. Non enim ibi scurram humilem conspicimus, sed hominem se ferociter in hac perversitate jactantem, non sine insigni morum impudentia et obscenitatis sordibus, qui tamen cum βωμολόχῳ moribus ab Aristotele notati hoc habet commune, quod ubique caeca quadam libidine risum captat; quod parum curat, utrum laedat, cui illudit, nec ne. Quem impurum jocandi pruritum libelli auctor hac definitione complexus est: ὁ χαλεπὸν δέ ἐστιν τὴν βδελυρίαν διορίσασθαι· ἐστὶ γὰρ παιδιὰ ἐπιφανὴς καὶ ἐπονείδιστος. Jocus autem insignis intelligendus est nimius indeque immoderatus et turpis, cum ἐπιφανὴς ut latine *insignis*, *notabilis*, quod satis constat, in utramque partem accipiatur; qui quidem usus etiam apud Aristotelem locum habet, ut Eth. Nic. IV., 3 in fin. οἱ χαῦνοι ἠλίθιοι καὶ ἑαυτὸν ἀγνοοῦντες καὶ ἑαυτῷ ἐπιφανεῖς. Ceterum hoc ipsum caput insigne praebet documentum, quid sibi librarii aut epitomatores in hunc libellum permiserint. Nam quae olim finem versus post verba μεθύσκεσθαι μάλλον ibidem legebantur, jam ad caput αἰσχροκερδείας codicis Vaticani auctoritas

pertinere evincit; et pro clausula huic βδελυρίας capiti non minus certa conjectura, etsi codices in aperto vitio conspirant, adjungenda sunt Schweighæusero, Hottingero, Astio auctoribus, ea, quæ codices in exitu capitis περὶ δυσχερείας exhibent inde a verbis καὶ εἰς ὀρνιθοσκόπου cet. usque ad finem. Denique ne quis cum Theophrasto de ipsius vocabuli βδελύρου usu expostulet ad hoc singulare hominum genus obscene petulantium traducti, cum alias apud scriptores Atticos latiori sensu omnino de impuris, illiberalibus, denique de sceleratissimo quoque usurpetur. Iterum enim inculco, quod jam supra attuli, innumeras esse morum varietates, et, si cum hac rerum abundantia comparaveris, non æque magnam vel ditissimi sermonis ad has varietates denotandas vocabulorum copiam. Aliam vocem, qua ejusmodi homines propria et peculiari insigniret, scriptor non invenit: detorsit igitur latioris sensus vocabulum ad has significationis angustias. Neque desunt tamen scriptorum loci, ubi βδέλυρος item de nimia et obscena in jocando licentia ponitur, ut apud Plutarchum de adulator. discrim. T. VII. p. 219. Ed. Hutten. de veteris comœdiæ auctoribus in eodem genere nimiis et effrenatis: συμμεμιγμένον δὲ τὸ γελοῖον αὐτοῖς καὶ βωμολόχον ἐξέκηλον ἐποίει τὴν παῤῥησίαν καὶ ἄχρηστον, ὥστε περιῆν κακοηθείας δόξα καὶ βδελυρίας τοῖς λέγουσι.

Hactenus de iis, qui Aristotele auctore περὶ τὸ ἥδυ lineam recti usus excedunt. Jam ad eos deferimur, qui contrario vitio laborantes in eodem genere κατ' ἔλλειψιν peccant, de quibus post illam brevem delineationem supra transcriptam hæc docet philosophus (IV, 6., 2. p. 193): οἱ δ' ἐξ ἐναντίας τούτοις πρὸς πάντα ἐκτετακότες καὶ τὸ

λυπεῖν δὲ' ἁτιῶν φροντίζοντες δύσκολοι καὶ δυσέριδες καλοῦνται. §. 9, ὁ δὲ πᾶσι δυσχεραίνων εἴρηται ὅτι δύσκολος καὶ δύσερις. In Eudem. III., 7 idem vitium ἐχθρὰ nominatur, et qui eo laborat ἀπεχθητικός, deinde paulo inferius αὐθάδεια et αὐθάδης. In Mag. Moral. I., 29 et 32. idem loquendi usus servatur. Quam multiplex sit hoc hominum genus in vitae usu iis, quibuscum vivunt, odiosorum et molestorum, jam inde apparet, quod philosophus pluribus eos nominibus significavit. Theophrastus ex instituti sui ratione etiam pluribus vocabulis distinxit ad plura capita revocando περὶ αὐθαδείας (XV.), ἀηδίας (XX.), ἀκαιρίας (XII.), δυσχερείας (XIX.), ἀγροικίας (IV.), quibus quodammodo adnumerari possunt περὶ μεμψιμοιρίας (XVII.) et ea in quibus garrulorum natio effingitur περὶ ἀδολεσχίας (III.) et λαλιᾶς (VI.). Atque primum αὐθάδεια sic definitur: ἀπήνεια ὁμιλίας ἐν λόγοις. Est igitur morum ingrata et odiosa quædam durities cum superbia conjuncta, non tam in sermonum consuetudine pertinax et contentiosa, quam omnino eam despiciendo arrogans. Idem vult philosophus Mag. Mor. loco laudato αὐθαδῆ ita describens: οἷος μηδενὶ ἐντυχεῖν καὶ διαλεχθῆναι, plane ut apud nostrum scriptorem est: ἐρωτηθεὶς εἰπεῖν πράγματά μοι μὴ πάρεχε, καὶ προσαγορευθεὶς μὴ ἀντιπροσειπεῖν. Hactenus αὐθάδει opponuntur ii, qui tantum absunt, ut taceant, ut plus justo confabulentur, quorum terna Theophrastus genera constituit, primum languidos et longos sermones de rebus inanibus trahentium, ut senes fere facere solent (ἀδολεσχία); alterum concitata lingua et nunquam non blaterare gestienti omnia ebullientium, ut vix respirent (λαλία); postremo famigerulorum (λογοποιία). Aristoteles et brevitatis studio et quia non tam a

moralibus vitiis, quam a leviori quadam perversitate naturæ proficiscitur, hunc linguæ abusum non attigit. Reliqua vitia eorum, qui molestiam nobis pariunt, præter αὐθάδη, non tam sunt ἠθικά, quam διανοητικά, ut Aristoteles sermone utar, neque ex inhumanitate, sed potius ex inscitia quadam et ineptis consuetudinibus nascuntur. Inter quæ primum occurrit ἀηδία eorum, qui incommoditatem nobis pariunt, non superbia, tristitia morum et duritie, ut αὐθάδης, sed meris ineptiis et insulsitate, in nostro libello sic definita: ἔντευξις λύπης ποιητικὴ ἄνευ βλάβης, ut etiam Plato aliquo loco (Phædr. §. 37.) βλάβην ab ἀηδίᾳ sejunxit, cum dicit ἐραστὴν πρὸς τῷ βλαβερῷ καὶ εἰς τὸ συνημερεύειν ἀηδέστατον. De vocabuli ἀηδίας usu ad hunc characterem denotandum, ne cum continuo, quod Blochius facit, epitomatori temere tribuamus, idem tenendum est, quod modo de βδελυρίας nomine significavi. Nimirum notatio huic ἀηδίας definitioni subjecta paucis exceptis certum et proprium aliquod morum genus constituit ab ἀκαιρίας et δυσχερείας vitiis diversum, ut clare ad h. l. Astius ostendit. Jam cum eidem proprium aliquod nomen attribuendum esset, aliter id fieri vix potuit, quam ut latius patentem significationem tali modo adstringeret. Finitimum molestorum genus in capite περὶ ἀκαιρίας hac definitione describitur: ἡ μὲν ἂν ἀκαιρία ἐστὶν ἐπίτευξις λυποῦσα τοὺς ἐντυγχάνοντας. Quo loco in vocabuli ἐπιτεύξεως usu pro ἐντεύξεως positi aliquid insolens inesse videri potest, quanquam est etiam apud Platonem (Rep. VI, 6. p. 758. c.) ἐπιτυγχάνειν pro ἐντυγχάνειν, quem locum editores jam indicarunt; sed conferes Heindorfium quoque ad Platon. Euthydem. p. 327. In codice tamen Monacensi epitomator ἔντευξις posuit communem con-

suetudinem sequens. Ceterum neque haec definitio ad logicas rationes satis est adstricta, cum ejusmodi ἐπίτευξις et in ἀηδεῖς et in ἀκαίρους cadat. Neque tamen in hac re epitomatorem deprehenderim: in hoc enim non minus quam in κόλακος charactere, quod supra monui, vocabulum ipsum tam certam et apertam præ se fert significationem, ut plane accurata definitione, quales omnino hujus libelli ratio non exigit, eo citius scriptor noster supersedere potuerit. Sequitur caput περὶ δυσχερείας (XIX.) eorum hominum mores effingens, qui non minus quam adhuc descripti molesti sunt in congressibus, sed ii quidem ob immunditiem et necessarii corporis cultus neglectum, quorum hæc definitio proponitur: ἔστι δὲ ἡ δυσχέρεια ἀθεραπευσία σώματος λύπης παρασκευαστική, similiter ut in conjunctis ἀηδίας et ἀκαιρίας characteribus est ἔντευξις λύπης ποιητική et τὸς ἐντυγχάνοντας λυπῶσα haud dubie eo consilio, ut significaret omnes hos characteres in eodem genere, id est, περὶ τὸ ἡδὺ versari. Agmen hujus generis claudit ἀγροικίας character, qui ut modo recensiti, et ipse in vitæ communis consuetudine et congressibus cernitur, et eorum est, qui aut moribus aut habitatione aut utroque genere rustici ab omni urbanitatis elegantia destituti sunt, quod quin aliis displiceant fieri non potest. Definitio (cap. IV.) ἡ δὲ ἀγροικία δόξειεν ἂν εἶναι ἀμαθία ἀσχήμων satis apte hoc morum genus declarat. Vocabulum autem ἀσχήμων non temere est additum elegantiæ defectum in gestu, motu, omni denique corporis habitu significans, ut male sit in codice Monac. omissum. Apud Aristotelem ἀγροίκα vox alia quadam eaque innovata significatione usurpatur de eo, qui ab omni facetiarum elegantia et ridendi jocandique suavitate abhorret. (Eth.

Nic. II., 7. III., 12. IV., 8. Eudem. III., 2.) Fecit hoc philosophus sermonis quadam, ut ipse significat, inopia adductus; nostro autem loco non erat, cur a communi usu scriptor noster recederet.

Atque haec quidem hactenus de iis et virtutibus et vitiis, quae Aristotele auctore, in quotidianae societatis usu *περὶ τὸ ἡδὺ* versantur. Jam ad aliam pergamus mediocritatem et utrinque eidem opposita vitia: atque cum novissime de *αὐθαδείας* ejusque finitimis vitiis tractavimus, *ὑπερηφανίας* nunc sequatur non longo intervallo sejunctus character (cap. XXIV). Pertinet autem ad eam mediocritatem, quae honoris studio recte temperando continetur, ab Aristotele ita extremis quasi lineamentis expressa (Eth. Nic. II.; 7, 7. p. 198.): *περὶ δὲ τιμὴν καὶ ἀτιμίαν μεσότης μὲν μεγαλοψυχία· ὑπερβολὴ δὲ χαυνότης τις λεγομένη· ἔλλειψις δὲ μικροψυχία.* Quae uberius explicat deinde (IV., 3.) et cum singulari quadam cura. Insignis locus est, quia virtus ibidem proponitur antiquitatis propria, a christianae doctrinae praeceptis aliena, tum quia inter omnes Graecos Atheniensibus potissimum haec magnanimitatis laus tribuebatur (Dicaearch. Vit. Gr. p. 182.); ut mirum non sit, philosophum in magnanimi moribus explicandis tanta cum diligentia immorari.

Haec autem est de hac virtute doctrina Aristotelis, qua breviter explicata, *ὑπερηφανίας* characteri quis locus sit assignandus, satis clare apparebit. Qui ob virtutis excellentiam magni et habendus est et ipse se habet, is dicitur *μεγαλόψυχος*. Sunt autem duo huic virtuti contraria vitia finitima, alterum ejus, qui quanquam magni habendus se ipse parvi aut nihili aestimat sui ipsius male ignarus (*μικρόψυχος*),

alterum vicissim ejus, qui etiam pejore sui ignoratione cæcus etiamsi nihili aut parvi æstimandus, tamen magni se habet et vana sui jactantia superbit (χαῦνος). Jam cum maximum eorum, quæcunque ab homine homini tribuuntur, sit honor, ut circa honorem versetur æqua et justa uniuscujusque æstimatio: μεγαλόψυχος tantum sibi honoris assumit, quantum par est; μικρόψυχος parum; χαῦνος nimium. Atque cum honor in excellentia quadam præ reliquis, quibuscum vivimus, cernatur, μεγαλόψυχος super alios se extollit, quantum decet, μικρόψυχος minus, χαῦνος magis justo. Porro eorum, qui extra modum peccant duplex est genus. Sunt enim aut ejusmodi homines, qui neque a natura, neque fortuna adiuti, tamen inani et misello studio μεγαλοψύχε externam potissimum speciem et vitæ splendorem exprimere gestiant, iidemque proprie χαῦνοι (l. l. §. 36. p. 186. οἱ δὲ χαῦνοι ἠλίθιοι καὶ ἑαυτὸς ἀγνοοῦντες καὶ ταῦτ' ἐπιφανῶς· — καὶ ἐσθῆτι κοσμοῦνται καὶ σχήματι καὶ τοῖς τοιούτοις· καὶ βούλονται τὰ εὐτυχήματα φανερὰ εἶναι καὶ λέγουσι περὶ αὐτῶν, ὡς διὰ τούτων τιμηθησόμενοι); aut hunc potissimum generosi morem male æmulantur, quo reliquos infra se habere et despicere videtur, quod quidem vitium praecipue est hominum ditiorum, sed qui virtute non aeque quam opibus pollent (§. 20. p. 182. οἱ δ' ἄνευ ἀρετῆς τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ ἔχοντες, ὅτε δικαίως ἑαυτὸς μεγάλων ἀξιοῦσιν, ὅτε ὀρθῶς μεγαλόψυχοι λέγονται. — ὑπερόπται δὲ καὶ ὑβρισταὶ καὶ τὰ τοιαῦτα ἔχοντες, κακοὶ γίγνονται. — οἰόμενοι τῶν ἄλλων ὑπερέχειν, ἐκείνων καταφρονοῦσι. — μιμοῦνται γὰρ τὸν μεγαλόψυχον ὀχ ὅμοιοι ὄντες. etc.) Jam ad hoc alterum genus pertinet ὑπερηφανίας apud Theophrastum character (XXIV.), cujus definitio cum Aristotelis loco modo

laudato optime concinit. Ita enim habet: ἔστι δὲ ἡ ὑπερηφανία καταφρόνησίς τις πλὴν αὐτῶν τῶν ἄλλων. Peculiaris quaedam ejusdem generis pars est ὀλιγαρχία, sive eorum superbia, qui soli rem publicam gubernaturi multitudinem reliquorum civium despiciunt, longeque infra se positos putant, cap. XXVI., quod caput cur a nonnullis spurium habeatur ego quidem exputare nondum potui. Ad χαυνότητος autem vitium commode revocari possit extrema capitis V. pars, e consentiente fere criticorum judicio ibidem male intrusa, etsi, ut jam supra monui, etiam cum μικροφιλοτιμίας charactere (cap. XXI.) proxime ad χαυνότητα accedentis sat bene convenit.

Virtute μεγαλοψυχίας in eminenti quadam excellentia versantis explicata, transit Aristoteles ad eam laudabilem mediocritatem, quae omnino in consectando honore, neque tantum in præstantis et singularis decoris studio, rectum modum tuetur. (Eth. Nicom. IV, 4. p. 187.) Quae quidem mediocritas ipsa, Aristotele judice, certo nomine caret; qui extra modum vagatur φιλότιμος, qui intra modum committit ἀφιλότιμος appellatur. Nimium autem et perversum honoris studium (φιλοτιμία) rursus plures habet partes ab Aristotele non tam explicatius descriptas, quam breviter significatas. Sic φιλότιμον dicit honorem appetere μᾶλλον ἢ δεῖ καὶ ὅθεν ὃ δεῖ (§. 3. p. 188.), quae quidem singulae partes suas habent species, quarum una est a Theophrasto descripta μικροφιλοτιμία (cap. XXI.), eorum, qui honorem petunt, unde peti dedecet, id est, e rebus frivolis et ineptis. Quapropter hoc vitium ita apud nostrum definitur: ἡ δὲ μικροφιλοτιμία δόξειεν ἂν εἶναι ὄρεξις τιμῆς ἀνελεύθερος. Non minus eorum, qui contrario ἀφιλοτιμίας

vitio peccant, varia constitui possunt genera, dum alii ad honoris sensum quasi frigent, alii eo procedunt vitiositatis, ut vel dedecoris infamiam non reformident, cujus quidem posterioris generis exemplum proposuit Characterum auctor in ἀπονοίας capite (VI.) ita definitae: ἡ δὲ ἀπονοία ἐστὶν ὑπομονὴ δυσχερῶν ἔργων τε καὶ λόγων.

Jam mediocritatem honoris recte appetendi persecuti ad ea morum genera deferimur, quae in recto aut perverso nummorum usu cernuntur. In iis autem, quae huc pertinent, libelli nostri capitibus vel maxime Aristotelis auditorem agnoscas: tam presse praeceptoris vestigia sequitur hunc locum tractantis breviter primum Eth. Nic. II., 7, 4. p. 97, deinde uberius IV., 1., p. 159 seqq. Ἐλεύθερος igitur sive liberalis ex Aristotelis doctrina is est, qui verum modum servat ut in dando, ita in accipiendo; praesertim vero cernitur in dando sive largiendo. Qui ultra modum liberalitatis progrediens in excessu peccat, ut nimium profundat, ἄσωτος, qui citra lineam recti committit ἀνελεύθερος nominatur. Illiberalitatis autem plures sunt partes, plura genera, quae quidem singula definiendo vix satis clare distingui possunt. Sed cum illiberales intra rectum modum largiantur et ultra modum accipiant, omnino bipartitum hoc genus est hominum: aut enim sanam mediocritatem in accipiendo transgrediuntur aut in largiendo deserunt. Atque rursus eorum, qui parum largiuntur, partim honestam quandam diligentiae et providae parsimoniae speciem prae se ferunt, partim eadem carent, et aliquanto pejores non nisi metu fortasse absterrentur, quo minus aliena invadant. Qui in accipiendo nimii sunt, ii tantum abest, ut de suo quidquam largiantur, ut undecunque emolumenta

quaerant et lucrum aucupentur, quocirca quanquam non eidem improbitatis gradui insistentes omnes communi tamen αἰσχροκερδείας vitio laborant. Atque haec fere Aristoteles. Jam compara mihi Theophrastum, quam accurate magistrum sequatur. Quatuor sunt apud eundem characteres, qui omnes ad unum illiberalitatis vitium pertinent, sed alius aliam partem repraesentat. Ac primum eorum, qui in largiendo nimis parci habentur, bina sunt capita; totidem eorum, qui in accipiendo lucrum nimis justo consectantur. Illorum capitum notationes ita inter se differunt, ut altera eos depingat, qui, ut Aristoteles dicit, διά τινα ἐπιεικείαν nimis restricti sunt et attenti, altera eos, qui robustiore quadam improbitate in hoc genere committunt. Hi sunt characteres μικρολογίας (X.) et ἀνελευθερίας (XXII.), qui quidem idem vitium participant, sed ἀνελευθέρου illiberalitas insignior est, cum ne in iis quidem temporibus, ubi salvo honore non dare non possumus, nihil det; alter vero (μικρολόγος) et ipse ab omni in dando facilitate abhorret, sed ita tamen, ut honori magis consulere videatur. Quapropter quando hujus quidem generis aliquem videmus, non tam neglectus honoris et honestatis sensus in oculos nobis incurrit, quam nimia quædam et minuta rei familiaris cura. Quod quidem discrimen etiam definitiones utriusque characteris significant. Μικρολογία enim sic apud nostrum definitur: ἡ δὲ μικρολογία ἐστὶ φειδωλία τοῦ διαφόρου ὑπὲρ τὸν καιρόν, verbis satis apertis. Plane eodem hanc vocem sensu Aristoteles usurpat Mag. Mar. I, 25. ubi illiberalitatis genera recenset; alio loco (Eth. IV, 2.) eadem significatione habet ἀκριβολογίαν. Vitium ἀνελευθερίας finitimum ita definit (cap. XXII.): ἡ δὲ ἀνελευθερία ἐστὶ περιουσία τις ἀφιλοτιμίας δαπάνην φεύγουσα, quem-

admodum e Casauboni emendatione legendum videtur. De vocabuli ἀνελευθερίας usu idem est observandum, quod jam supra haud semel monuimus; esse a scriptore nostro latiorem ejusdem significationem aliquanto angustiorem redditam, ut nomen haberet, quo hujus farinæ homines insigniret. Jam videamus de reliquis binis illiberalitatis partibus apud Theophrastum cap. IX. (περὶ ἀναισχυντίας) et XXX (περὶ αἰσχροκερδείας) expressis, quas qui habent, ut jam est significatum, non tantum in largiendo sunt magis justo tenaces, sed etiam lucrum venantur, unde salva honestate peti non licet; ac primum quidem de ἀναισχύντῳ. Quemadmodum igitur ἀνελεύθερος honoris, bonæ famæ, decoris ratione non absterretur, quo minus in largiendo justo tenacior sit, ita nec ἀνάισχυντος, quo minus eo illiberalitatis procedat, ut vel alieno non parcat, a Theophrasto ita definitus (cap. IX.): ἡ δὲ ἀναισχυντία ἐστὶ μέν, ὡς ὅρῳ λαβεῖν, καταφρόνησις δόξης αἰσχρῶ ἕνεκα κέρδους. Vitium autem ἀναισχυντίας licet latius pateat, cum haud unum sit impudentiæ genus, haud una causa, tamen scriptor noster de pudore ob lucrum neglecto hoc vocabulum peculiariter usurpans, nihil admodum novi in loquendi usum intulit. Ea enim est fere causa, cur plerique pudorem deponere soleant. Neque Aristoteles (Rhet. II, 6.) inter eas res, quarum nos pudeat, enumerare oblitus est τὸ κερδαίνειν ἀπὸ μικρῶν ἢ ἀπὸ αἰσχρῶν. Idemque ἀναισχυντίαν ad avaritiam refert, ubi de senum moribus tractat (l. l. cap. 13. p. 770. B. Duval): καὶ ἀναίσχυντοι μᾶλλον ἢ αἰσχυντηλοί· διὰ γὰρ το μὴ φροντίζειν ὁμόιως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος ὀλιγωροῦσι τὸ δοκεῖν. Unde etiam in definitionibus (ὅροι) Platoni vulgo tributis: ἀναισχυντία ἕξις ψυχῆς ὑπομονητικὴ ἀδοξίας ἕνεκα κέρδους; et Eustath. ad Iliad. I, v. 149. ἀναιδέιην ἐπιειμένε κερδαλεόφρων

adnotat: *δοκεῖ δὲ τοῖς παλαίοις φύσει ὁ φιλοχρήματος καὶ ἀναίδης εἶναι.* Sequitur *ἀναίσχυντον* apud Theophrastum *αἰσχροκέρδης*, qui et ipse illiberalis est justo plus undique capiendo et corradendo, sed ille quidem fronte aliquanto magis perfricato et robustiori impudentia. Id quod scriptor etiam definitione quanquam obscurius significare videtur: *ἡ δὲ αἰσχροκέρδειά ἐστι περιουσία κέρδους αἰσχροῦ.* Cum enim supra in *ἀναισχυντίας* definitione *ἀναίσχυντον* lucri causa bonam famam negligere simpliciter significasset, nunc *αἰσχροκέρδη* abundantiam quasi et cummulum turpis lucri attribuit. Quanquam non praecise negaverim, si quis cum omnibus fere interpretibus hujus postremi capitis definitionem mancam aut turbatam judicet. Possit ad idem genus revocari etiam *ἀπιστίας* character (cap. XVIII.), cum ii qui hos mores prae se ferunt, attenti sint, et in re familiari tuenda supra modum anxii. Quanquam nec ad id genus incommode traxeris, quod nunc expositurus sum.

Restat enim nunc nonnisi una Aristotelearum mediocritatum, ad quam quidem Theophrastea notatio morum timidi referri potest (cap. XXV.); eam dico, in qua fortitudinis laus continetur, ab Aristotele sic delineata Eth. Nic. II., 7., 2. *περὶ μὲν δὴ φόβους καὶ θάρρη, ἀνδρία μεσότης· τῶν δὲ ὑπερβαλλόντων, ὁ μὲν ἀφοβία, ἀνώνυμος· — ὁ δ' ἐν τῷ θαρρεῖν ὑπερβάλλων θρασύς· ὁ δὲ τῷ μὲν φοβεῖσθαι ὑπερβάλλων, τῷ δὲ θαρρεῖν ἐλλείπων δειλός.* Theophrasti haec est hujus vitii definitio: (XXV.) *ἡ δειλία δόξειεν ἂν εἶναι ὕπειξις τῆς ψυχῆς ἔμφοβος.* De superstitione (*δεισιδαιμονία*), quam et ipsam huc non temere retuleris, cum animi sit anxii et timidi, Aristoteles nihil omnino habet, qui in suo quamvis divino opere a deo et religione plane sejunctam doctrinam

moralem tradiderit. Theophrastus hanc timiditatis formam hac definitione circumscripsit: (cap. XVI.) ἀμέλει ἡ δεισιδαιμονία δόξειεν ἂν εἶναι δειλία πρὸς τὸ δαιμόνιον.

Qui praeter hos characteres adhuc recensitos apud Theophrastum sunt reliqui, ad nullum virtutum genus ab Aristotele in mediocritate positarum satis commode referri possunt. Sunt autem περὶ ὀψιμαθίας (cap. XXVII.), ἀναισθησίας (XIV.) et φιλοπονηρίας (XXIX.). Quorum quidem alterum caput ab Aristotele commemorari poterat Lib. VI. Eth. Nic. ubi de virtutibus et vitiis ad intellectum pertinentibus uberius tractat, sed tam minutim, tamque accurate vel singulas earum partes et species persequi a philosophi consilio est alienum. Ἀναισθησίας autem character plane ad ridendum compositus ejusmodi hominem repraesentat, qui singulari partim naturae partim malae consuetudinis vitio, quidquid sibi obvenerit, perverse accipit, et sui ipsius quasi nescius et oblitus non tam cogitare quam somniare videtur. Atque ut inter comoediam inprimis recentiorem et hos characteres non exigua intercedit similitudo, ita (quod nondum est observatum) hunc ipsum ἀναισθησίας characterem scriptor noster ad veteris comoediae exemplum quodammodo expresisse videri potest. Produxerat enim jam Cratinus Acco, plane ejusdem farinae mulierculam in scenam, unde nomen Accus et ἀκκίζεσθαι de hoc genere stuporis in sermonis usum abiit. V. Interpp. ad Aristoph. Eqq. v. 199. Similis persona est Corœbi, apud Aristophanem memorati, aliorum, de quibus V. Schol. ad Aristoph. Ran. v. 1021. Coll. Brunck. ad. Vesp. v. 129. Alterum vitium φιλοπονηρίας Aristoteles significavit, ubi de amicitia tam plene et egregie

tractat (Eth. Nic. IX., 3, 3.), his verbis: *ἔτε δὴ φιλητέον πονηρὸν, ἔτε δεῖ· φιλοπόνηρον γὰρ ἐ χρὴ εἶναι, ἐδ' ὁμοιῦσθαι φαύλῳ· εἴρηται δ' ὅτι τὸ ὅμοιον τῷ ὁμόιῳ φίλον.* Quacum sententia insignis est similitudo clausulae hujus capitis, quae sic habet: *καὶ τὸ ὅλον, φιλοπονηρία ἀδελφή ἐστι τῆς πονηρίας· καὶ ἀληθές ἐστι το τῆς παροιμίας Τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ ὅμοιον πορεύεσθαι.* Percommode mihi etiam Hottingerus monuisse videtur hunc *φιλοπονηρίας* characterem ad civilem vitam pertinere et characteri *περὶ ὀλιγαρχίας* quadammodo esse oppositum. Omnes enim notae *φιλοπονήρυ* eo redeunt, ut homo repraesentetur turbulentus, eorumque socius, qui libertatem et populi amorem jactantes nonnisi sua ipsorum commoda quaerebant. Quod enim Thucydides de funestissimi belli temporibus narrat, caecam ad quaevis audenda in civitate audaciam, virilis animi et socios amantis nomine esse obtentam, (III. 82. *τόλμα μὲν γὰρ ἀλόγιστος ἀνδρία φιλέταιρος*) tum quae addit de hominum seditiosorum sodalitiis (Ibid. *καὶ μὴν καὶ τὸ ξυγγενὲς τῦ ἑταιρικῦ ἀλλοτριώτερον ἐγένετο.* Coll. *Kortum zur Geschichte hellenischer Staatsverfassungen.* p. 70. Not. 5.), ea in Graecorum civitatibus illo bello exacto non continuo desiisse putanda sunt. Neque ullo tempore defuerunt, qui se acerrimos in defendendis populorum libertatibus custodes simularent, cum nonnisi suis ipsorum rebus prospicerent; quemadmodum hoc capite ejusmodi homo se *κύνα δήμυ* esse gloriatur. Jam cum apud Demosthenem contra Aristogitonem ejusdem commatis civis *κύων τῦ δήμυ* appellatur, Coraius et Astius continuo statuunt, auctorem hujus quidem notationis (nam a Theophrasto diversum putant) eum locum Demosthenis esse imitatum. Sed in omni fere antiquitate

et de his populi defensoribus et omnino de qualibuscunque custodibus haec similitudo adeo frequentatur, ut et Demosthenes et Theophrastus nihil nisi communem loquendi usum sequantur, neque ullum imitandi studium intercedat. Quae res cum non sit a Theophrasti interpretibus ad h. l. observata, jam in fine hujus lucubratiunculae extra cancellos, quos cum Aristotele Theophrastum comparaturi nobis posuimus, exspatiemur, et veterum scriptorum aliquot locos, qui huc faciunt, expromamus. Atque primum de ea parte similitudinis, qua populi defensores et oratores populares cum canibus conferuntur, insignis est apud Aristophanem locus Equitt. v. 1024 — 1033. et salsa ambiguitate, cum non minus impudentia quam vigilantia hac simulitudine significetur, inprimis facetus; quo quidem loco Cleon cum Populo colloquens, eidem sese a deo vaticinante servatorem his verbis demonstratum esse innuit:

σώζεσθάι σ' ἐκέλευς' ἱερὸν κύνα καρχαρόδοντα.

Et Populo deinde interrogante, quisnam hac canis appellatione significaretur, se ipsum prodidit v. 1031.

ἐγὼ γάρ εἰμ' ὁ κύων· πρὸ σῦ γὰρ ἀπύω.

Ejusdem similitudinis lepos subest alii loco Aristophanico Vesp. v. 930. seqq. ubi coram Philocleone judice, vesano ob litium amorem sene, bini canes producuntur causam orantes Xanthia servo interprete, ita quidem ut in his lusibus sub canum personis oratores et populi duces notentur, inprimis v. 950.

κάι τοι τις ὑμᾶς εὖ ποιεῖν δυνήσεται
ἢν μή τι κἀμόι τις προβάλλῃ τῷ κυνί;

Et v. 957.

μὴ νῦν ἀφῆτε γ' αὐτὸν, ὡς ὄντ' ἄν πολὺ
κυνῶν ἁπάντων ἄνδρα μονοφαγίστατον.

Locus etiam luculentior est apud Ciceronem Pro Rosc. Amer. cap. 20 et 32, unde satis apparet, quantopere Romae quoque oratores hac vigilum canum similitudine gauderent, a Cicerone tam facete in derediculum flexa. Cf. Verrin. I, 48, IV, 19. Heusinger. ad. Cic. Off. II, 14, 7. Neque vero solum vigiles et acres in accusando et dicendo oratores, sed omnino quoscunque custodes et fidos ministros antiquitas hoc nomine appellare non fastidiit, cum nos canis quidem figura fidum et constantem in amicis colendis animum significamus, amicos tamen ipsos, qui nos nostraque tuentur, hoc ipso canum nomine insignire vix audemus. Ita igitur hoc tralatitio genere loquendi utitur Æschylus Agam. v. 604. Ed. Schütz. quo loco Clytemnestra, summi regis conjux, se canis nomine significat:

γυναῖκα πίστην δ᾽ἔνδον εὑρήσει μολών,
οἵανπερ ἦν ἔλειπε· δωμάτων κύνα
ἐσθλὴν ἐκείνῳ, πολεμίαν τοῖς δύσφροσιν.

Et vers. 890 Agamemnone:

λέγοιμ᾽ ἂν ἄνδρα τόνδε τῶν σταθμῶν κύνα.

Sic apud Sophoclem quoque (Electr. v. 1386.) ex Hermanni quidem sententia Orestes et Pylades *πανεργημάτων ἄφυκτοι κύνες* appellantur. Quo de sermonis usu plura attulit Ruhnken. Epist. crit. p. 93. Traducta est hæc similitudo canum ad deorum quoque ministros, ut ad Furias (Æschyl. Agam. v. 136.), ut ad Harpyas (V. Ruhnken. l. l. coll. Intt. ad Sophocl. Oed. T. v. 392.). Eodemque pertinet, quod Pythagoras astra Proserpinae canes appellasse fertur (Porphyr. Vit. Pythag. p. 41. Ed. Kuster.), denique ille etiam Ægyptiorum capite canino conspicuus Anubis (Cf. Creuzer Mythol. T. I. p. 371.).

Corrigenda.
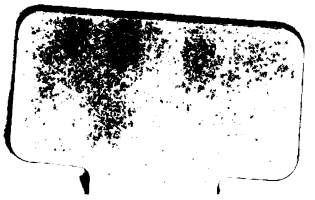
Pag. 5. lin. 14. Pro *beneficiorumque* leg. *beneficiorum*. Ibid. lin. 21. Pro *inuria* l. *iniuria*. Pag 6. lin. 13. del. *ad*. Pag. 8. lin 4. Pro *definitionem* l. *definitionum*. Pag. 18. lin. 10. Pro *festivate* l. *festivitate*.